

DOMOVINA

in KMETSKI LIST

Upravištevni in rednište: DOMOVINE, Ljubljana
Puccinjeva ulica št. 6. U. o. d., telefon 31-22 do 31-26
Račun Pošte hranilnice podruž v Ljubljani št. 10 711

Izhaia vsak teden

Naročnina za tuzemstvo četrtletni 8 L. polletno
12.— L. celoletno 24.— L. — Posamezna številka
60 cent.

Duce je odločno odgovoril Angležem in Američanom

S kratkimi odločnimi besedami je Duce odgovoril Angležem in Američanom, ki skušajo po zasedbi Francoske Severne Afrike ogražati Italijo. Poslužil se je te priložnosti na proslavi 20 letnice Fašistične milice v nekem kraju Srednje Italije. Prišel je na slavnost s številnim spremstvom in je pregledal velike kolone oboroženih miličnikov. Ko je stopil na oder, je nastala tišina in Duce je govoril:

»Oficirji, podoficirji, legionarji!

Milica, ki je nastala po odločitvi velikega sveta revolucionarnega skvadrzma, proslavlja danes v ozračju, ki ji je svojstven svojo prvo 20 letnico. To je ozračje železa, borbe, odločitve, v katerem se končno izkažejo ljudje glede na to, kar so in kar so vredni. Od leta 1923 do danes ste vi v tolikih bitkah dokazali z žrtvijo in krvjo svojo najčistjšo ljubezen za Italijo in svojo popolno predanost Fašizmu. Tako ste zvesto izpolnjevali zapoved.

Nikoli ni bilo bolj resnično kakor v tej vojni obsebnosti, katere lahko imenujemo nadčloveške, da odloča tisti, ki vztraja četr ure d'ne od sovražnika in da zadnja bitka prinese zmago.

Naš sovražnik št. 1 se je boril samo proti nam in šele po 32 mesečnih najtrše bitke je lahko zabeležil neki uspeh. Italijanski narod je sprejel z moško, rimsko mirnostjo vest o sovražni zasedbi Libije, kajti neporušljivo prepričan je v globini njegovega čra: Tja, kjer smo bili, kjer nas naši mrtvi čakajo, tja, kjer smo pustili mogočne in neuničljive dedove naše civilizacije, tja se bomo spet vrnili.

Nujen kakor fizikalni gravitacijski zakon snovi, je zakon politične gravitacije narodov. 50 milijonov Italijanov je gravitiralo in bo gravitiralo proti Afriki, kajti oni imajo prav tako in morda še bolj kakor kateri koli drugi narod, sakroskantsko pravico do življenja.

Legionarji!

Ob prvi 20 letnici odgovorjam spričo blazne zločinske javne dileme iz Casablanca, skupno z našimi tovaršji. Oci in trojnega pakta, da ne bomo nikoli odnehal, dokler bomo lahko držali v svoji pesti tako borbeno orožje. Vi boste še naprej marširali v prvih črtah in boste vedno in povsod vsem za zveled. Vem, da ne hrepenite po drugem privilegiju.

Pozdrav Duceju je kronal jedrnat nagovor. Dva lovca sta se odtrgala od letalske skupine, ki je pozdravljala v imenu sinjega orožja, in sta kakor puščici zelo nizko preletela množico vojakov. Ko so legionarji dobili povelje za odmor, niso mogli več zadržati svojega navdušenja in goreča manifestacija, ki je trajala več minut, je zaključila vojni obred.

Duce je ob bučanju manifestacije potem, ko so se mu zastopniki oblasti spet poklonili, v spremstvu Tajnika Stranke in šefa glavnega stana Milice zapustil kraj proslave.

PREGLED VOJNIH DOGODKOV

V Rimu so se na najvišjem mestu izmenjale straže. To se pravi:

preosnovala se je vlada.

Nekatere dosedanje člane so izmenjali drugi v to poklicani moške. Obenem so bili imenovani nekateri novi senatorji. V novi vladi naj poudarimo kot najvažnejše to, da je Duce prevzel vodstvo ministrstva za zunanje zadeve, medtem ko je grof Ciano prevzel odgovorno službo veleposlanika pri Vatikanu. Na novo je bilo ustanovljeno ministrstvo za vojno proizvodnjo, ki mu načeluje general Favagrosa. Novih ministrov je 11 in so dnevnik objavili o njih primerne življenjepisne. Novi moške so izkušeni strokovnjaki, ki imajo za seboj že dolgoletno znanstveno, vojno ali diplomatsko prakso. V torek so novi ministri prisegli Vladarju.

Nujna beseda v zaščito koristnih živali v našem sadjarstvu in vrtnarstvu

Ce bi ne bilo v naravi živali in glivičnih bolezni, ki zatirajo škodljivce in s tem ovirajo njihovo naglo razmnoževanje, in če bi pri tem tudi človek ne sodeloval bi bile v malo etih vse kulturne rastline uničene. Naša zemlja bi se spremenila v brezplodno puščavo. Izmrlo bi vse, kar je živega, seveda tudi človek.

Ogromno število potomcev

Prirodonarci so dognali število potomcev, ki jih imajo posamezne živali, nas pa zanimajo na bolj tiste, ki nam povzročajo škodo, na primer hrošči, gosenice, polži in drugi. Nekatere vrste metuljev izležejo do 150 jajčec, druge celo 300 do 400. Metulj gobavec, katerega gosenice so najbolj kosmate in požrešne, saj obredajo liste sadnega in gozdnega drevja, izleže tudi 400 in več jajčec. Dorasle gobave gosenice se zabubijo in po dveh do treh tednih se prelevijo v metulje. Polovica od teh to je približno 200, so samice. Če izleže vsaka 400 jajčec, je v naslednjem letu 200-krat 400, to je 80.000 gosenic; leto kasneje že 40.000-krat 400, to je 16.000.000.

Na vzhodni fronti se od tedna do tedna še stopnjuje silovitost borbe.

Nemško vojno poročilo od preteklega ponedeljka naglašja, da so se Rusi hoteli izkrcati pri Novorosijsku s precej močnimi oddelki. Bili pa so obkoljeni, imeli so hude izgube na mostu in je bilo uničenih 31 oklopnih vozil. Nadaljevali so se napadi na področju izliva reke Dona kakor tudi v velikem loku reke Donca. Ob srednjem Doncu in zapadno od Oskolskega odseka napadajo boljševiki z uporabo močnih oklopnih sil. Njihovi napadi so vseskozi besni, vendar jih Nemci z vsemi močmi odbijajo. Tudi v še gori, južno od Ladoškega jezera, so bili ponovni boljševiški napadi v zadnjih dneh nekajkrat krvavo zavrnjeni. Nemško vojno poročilo od 9. t. m. navaja s tega odseka, da so pri nekem protinapadu našli pred postojankami enega samega nemškega polka 400 mrtvih boljševikov. To je pač najzgovornejši dokaz, s kolikšno silovitostjo pošiljajo ruski generali v borbo svoje rezerve, da bi za vsako ceno predrli fronte in zrahljali nemško odpornost.

Neko drugo poročilo pravi, da so zapadno od Oskola izgubili boljševiki v samo 24 urah več kot 3000 padlih, samo da so osvojili majhen odsek zemlje pred črtami neke nemške pehotne divizije. Neka skupina nemških prostovoljskih oddelkov SS je po svojem napadu našla 900 trupel rdečih vojakov in je našla 22 uničenih topov samo v svojem odseku, ki je razmeroma majhen. To kaže, podčrtavajo v Berlinu, kako strašne in ostre so borbe, ki se razvijajo zlasti na tem področju fronte.

Zares, borba na Vzhodni fronti je borba na življenje in smrt.

Najvišji dokaz tega je bila velikanska bitka za Stalingrad, kjer so bile velike žrtve na obeh straneh. Listi so še polni poročil o tem, kako se je borila 6. nemška armada, ko je bila pred Stalingradom obkoljena od šestih armad. Naglašja, da je žrtvovanje 6. nemške armade pripomoglo k temu, da so lahko Nemci na drugih krajih zavarovali svojo fronto in se rešili pred pretečo nesrečo. Dnevnik »Corriere della Sera« je o tem žrtvovanju zapisal: Zdaj, ko je Stalingrad padel, bi bilo nespametno in smešno zmanjševati važnost uspeha, ki so ga dosegle ruske vojske. Ta uspeh — naj je še tako drago plačan — je očiten in brez dvoma utruje sovražnikov položaj, ki se mu je posrečilo uničiti velik del uspehov nemške poletne ofenzive. Tudi izguba ljudi in vojni potrebščin, ki so jo pretrpeli Nemci, je zelo težka in nihče ne misli tega zanikati — toda kaj bi se bilo zgodilo, ako bi se bila nemška 6. armada dala pregaziti v enem ali dveh mesecih? Nemško posebno poro-

čilo je to brez ovinkov priznalo: Krvave uši, ki se izležejo spomladi iz prezimljenih jajčec, so vse samice. Vsaka posamezna zleže 60 do 80 živih mladičev in ima v teku poletja do 12 pokolenj, ki so razen zadnjih proti jeseni vse samice, ki brez oplojenja ležejo žive mladiče. Če bi ne imeli sovražnikov, bi se krvave uši v enem poletju namnožile iz ene same na milijone. Jablane, ki jih napada ta uš, bi bile v malo letih uničene. Šele proti jeseni ležejo krvave uši tudi samce. Po oplojenju ležejo samice v tem času jajčeca, iz katerih se izvale spomladi zopet same samice, ki brez nadaljnjega oplojenja ležejo žive uši samice ter se dalje razmnožujejo kakor prejšnje leto. Prav tako se razmnožujejo razne listne uši na drevju in na zeliščih. Samica kaparja izleže do 2000 jajčec. En par podgan ima na leto do 800 potomcev, ki bi požrli 600 stotov kruha.

Ali kakor se množe škodljivci, se vzporedno večja tudi število zatiralcev, in kadar se manjša števila škodljivcev, pada tudi število uničevalcev, da je v naravi nekako stalno ravnotežje, kar z majhno razliko leto za letom opazujemo. To je razumljivo, ker so

čilo je to brez ovinkov priznalo:

Od odpora stalingrajskih braniteljev je bila odvisna usoda vse vzhodne fronte.

Ce bi se bilo 60 do 70 boljševiških divizij, ki so bile zaposlene z obleganjem Stalingrada, lahko v decembru ali januarju porabilo na donskem ali voroneškem področju, bi se bil položaj za Nemce izpremenil z vrtoglavo naglico in zaključena bi bila usoda ne samo vojne v Rusiji, marveč vse vojne sploh. To danes ni več mogoče. Šesta armada se tedaj ni žrtvovala zaman.

V Sredozemlju imamo začasno nekaj manjše dogodke — manjše samo v takem pomenu, če jih merimo s silovitostjo borbe na vzhodni fronti.

Zlasti je v Sredozemlju delavno obojestransko letalstvo. Sovražnim letalcem se je zadnji čas nekajkrat posrečilo leteti nad italijanska mesta, ki niso utrjena. Tako so preteklo nedeljo opoldne priletela ameriška štirimotorna letala nad Neapelj, ki je eno najlepših mest na svetu. Matala so številne bombe, povzročila škodo in zahtevala žrtve med civilnim prebivalstvom. Štiri ameriška letala so strmoglavila v plamenih, zadeta od obrambnega topništva in od italijanskih lovcev.

Globok vtis je po svetu zbudila vest, da je tudi monsijor Henrik Montalbetti, nadškof iz Reggio Calabria, postal žrtev sovražnega letalskega napada. Opravil je svojo dolžnost v nekem kraju, kjer je nadzoroval župnijo. Pomudil se je v Anni, v neki zasebni hiši na opretem polju. Sovražno letalo se je nizko spustilo ter je s strojnimi obstreljevali hišo. Ubilo je nadškofa ter njegovega kancelarja Trapanija, domači župnik pa je bil hudo ranjen.

Tudi nad Nemčijo in zasedeno ozemlje, ki je v bližini Anglije, pogostokrat prileto sovražna letala.

da bi vznemirjala prebivalstvo. Škodo trpi največ civilno prebivalstvo, saj velikim obrambnim napravam nemške vojske tudi težke bombe angleških in ameriških velikih letal ne morejo kaj dosti do živega. Nadalje se zadnji čas spet živahno nadaljuje borba na morju. Vrhovno poveljništvo nemške vojske je v nedeljo spet objavilo izredno vojno poročilo, ki pravi: Polmornice so v vztrajnih, nepopustljivih borbah potopile v konvojih, ki so bili na poti v Anglijo ali pa določeni za afriško ali sovjetsko fronto, 16 polno naloženih prevoznih parnikov in petrolejskih ladij, s skupno 102.500 br. reg. tonami, ter razen tega še 4 tovarne jadrnice. Tri nadaljnje ladje so bile poškodovane s torpednimi zadetki. Neka druga podpornica je potopila na zapadnem Sredozemskem morju večjo ameriško križarko.

zatiralcem vobče edina hrana škodljivci. Brez hrane pa ne more nobena živa stvar ne živeti ne se razmnoževati.

Kako leto se nekateri škodljivci razmnože v silni množini, na primer kobilice, nekatere vrste gosenic in hroščev ter bramorji, da s strahom pričakujemo še večjega njihovega števila v naslednjem letu. Navadno se pa dogodi, da jih je v naslednjem letu manj, ali vsaj v neznatni meri. To povzročajo bolezni ki tudi uničujejo škodljivce.

Iz tega je razvidno, da že sama narava upravlja, da se rastlinski škodljivci ne morejo po mili volji neomejeno razmnoževati. Vendar ne smemo tega prepuščati samo naravnim silam, temveč moramo tudi mi posegati v boj proti njim, in sicer na dva načina:

prvič mehanično in drugič z negovanjem zatiralcev.

Mehanično uničevanje škodljivcev

Je v sadjarstvu pozimi v snaženju dreves in v škropljenju s priznanimi in preizkušenimi sredstvi. S tem uničimo jajčeca, ličinke (gosenice), bube in nekatere vrste žužkov, zlasti kaparje, ki prezimujejo. Pomladi in poleti pa jih zatiramo s škropljenjem s strupenimi brozgami, da se grizozne žuželke s hrano zastrupijo in pognejo. Da istodobno odvrčamo tudi glivične bolezni, dodajamo strupene preparate glivično-apneni in žvepleno-apneni brozgi. Proti kljunašem, to se pravi proti sesajočim škodljivcem, kar so razne uši, se poslužujemo tobačnega izvlečka ali vode, v kateri namakamo in prekuhamo mušji les z dodatkom mila ali apna. Prav tako važno delo je navezovanje lepljivih pasov in pastir iz valovite lepenke in lesne volne na debla.

Tudi povrtno in cvetlice ograjajo škodljivci. Nekateri grizejo korenine, še več jih je, ki objedajo nadzemne dele rastlin. Izmed prvih so najnevarnejši rumena struna, ki je ličinka hrošča črne poljske pokalice, siva gosenica metulja zimске sovke, bramor in voluhar. Strune in sovke zalotimo pri ovenelih rastlinah. Bramorjem polagamo v rove strupeno zrnje Zelio, lovimo jih v do roba zakopane lončke in jim nastavljamo kuppe gnoj, kamor se najrajši zatekajo. Voluharjem polagamo v rove koščke korenja, zelene ali rožičev, ki jih ostrupimo s pasto Zelio. Prav uspešen je tudi lov voluharjev v žirovniške pasti.

Polži hišarji in nagi polži lazarji delajo veliko škodo, ako jim pustimo svobodno kretanje. V poznih večernih urah rosiimo v prah razpadlo živo apno povsod tam, koder se pasejo. Apno jih umori in zemlja zbolšuje. Na kapusnicah zalezujemo na spodnjih delih listov rumena jajčca in gosenice kapusovega belina, dokler so še majhne in se skupaj drže. Bolhače pokončujemo s tobačnim izvlečkom. Kocene kapusnice, ki so napadene od kljunotaja, pokrmimo ali poparimo.

Razvidno je iz tega, da je boj proti samo nekaterim tukaj navedenim sadjarskim in vrtnarskim škodljivcem zelo dolgotrajen in zamuden, pa tudi pri najvestnejšem izvrševanju še vedno premalo uspešen. Pri tem poslu nam v veliki meri pomagajo

naravni zatiralci škodljivcev,

ki so razen bolezni mnoge živalce, katerim so kmetijstvu škodljivi žužki poglavitna hrana. Tu sem pršte vamo ptice pevke, pa tudi ne vse, zakaj kos, škorec in vrabec imajo čedalje več tožba na grbi, da namreč delajo na kulturnih rastlinah večjo škodo kakor korist. O kosu pričajo očividci, da sicer stika za golaznijo, kadar gnezdi, in da pozimi, ko ni druge hrane, brska po listju, loveč gliste. Ali gliste drobne in presnavljajo zemljo in jo z rovi zračijo, da je rodovitnejša, torej te niso kmetijstvu nikakor na kvar. Celo gre glas, da kos pobira iz gnezd mladiče drugih drobnih ptičkov. Da tudi škorec in vrabec pobira žuželke, kadar imata mladiče, je res. Ali ostanki v škorčevem gnezdu pričajo, da krmi mladiče tudi s črešnjami in jagodičjem. Zato ti trije daleč ne pokrijejo škode, ki jo naredi na grozdju, črešnjah in jagodičju. Upravičeno so bili že pred leti z vrno vred postavljeni na zatožni klop in zaprti v desne postave kot škodljivci. Ker se pa vse druge ptice pevke, zlasti sinice, detelni, tašče, penice in lastavice hranijo izključno z žužki, jih moramo še tisti, stalno pozimi hraniti ter duplarjem urediti gnezdišča, drugim pa primerna skrivališča v gošči grmovja, da si na varnem delajo gnezda.

Neopirjem očitajo neuki razne pregrehe. V resnici pa je to naš veliki dobitnik, saj živi samo od škodljivih metuljev in hroščev, ki v mraku in ponoči rušijo. Da se ne množe v večji meri gosenice gobavca, vrbovega in jabolčnega zavrtca, prstničarja, zlatice in zmske sovke, je v veliki meri zasluga netopirjev.

Rego ali zeleno žabico obratamo kot čedno in ljubko živalco. O njej gre sloves, da je priprošnica in oznanjevalka dežja, zato ji pravijo tudi božja žabica. Živi se od žužkov. Še koristnejša je nena sestra krastača, ki lovi s svojim lepljivim jezikom vse škodljive žuželke na vrtu in na polju, najrajši na mastne polže. Po krivici prizgajajo mladini krastačo kot najostudnejšo žival; v resnici je pa tako čedna kakor rega, saj se koplje v vodi in na rosi kakor rega. Kjerkoli jo najdete, prinesite jo domov na vrt.

Tudi jež in krt opravljata koristno delo v enaki meri. Oba sta žužkojeda. Delo pa imata razdeljeno.

Krt je prevzel lov na škodljive žuželke pod zemljo, jež pa na površju zemlje. Če ni dovolj žužkov, lovi jež tudi miši, voluharje in celo kače. Prinašajo ga tudi v hiše, da polovi žoharje in ruse. Nekateri zamerjajo krtu ker dela krtime. To pa ni omembe vredna škoda, saj vendar polovi na stotine ličink, bramorjev in raznih drugih škodljivcev.

Celo med kačami imamo zatiralce kmetijskih škodljivcev, zakaj gož, belouška in slepič lovijo žuželke, gož in belouška pa tudi miši. Priznati pa moramo, da žal uničujeta gož in belouška tudi jajčca in mladiče v ptičjih gnezdi.

Pajki, hrošči, polonice...

Neprijetno nam je, kadar se v prosti naravi zalelimo v pajkovo mrežo. Vedeti pa je treba, da pajki nastavljajo mreže, da lovijo metulje, hrošče in vso tako drobnjav, ki nam dela škodo. Pa so tudi pajki vremenski preroki, zakaj kadar si ponoči in rano zjutraj pletejo mreže, se nam obeta lepo vreme. Nekateri si spletajo mreže na tleh ter prežijo na plen. Vsi so koristni.

Zaradi majskega hrošča ki ga najdemo v vsaki zbirki in naslikanega v vsaki prirodopisni knjigi v vseh preobrazbah, so obsovačeni vsi hrošči brez izjeme. Večina je res pregrešana, nekateri so pa nedolžni, drugi celo zelo koristni. Recimo: črni govnačji, ki napravljajo iz govna tako lične kroglice za svojo zalego in s tem počistijo nesnago iz potov in zakotij, so nedolžni pometaji. Prav tako grobarji, ki pokopavajo mrhovino. Veliki dobitniki vrtov in polja so pa hrošči brzci. Ker ne morejo letati, so urnih nog, kakor noben drugi hrošč. To sta lepi nekako 3 do 3½ cm dolgi zeleni in enako veliki bakreni krešči, katerih barva se na soncu tako lepo spreminja. Lovita izključno samo škodljivo golazen. Tu sem spada tudi nekaj večji usnjar. Ta je ves črn, krila pa ima bradavičasta. Njegova ličinka je tudi črna in dolgega pa ozkega trupa. Usnjar in njegova ličinka živita najrajši od polžev. Kadar najdete prazno polževo hišico, pomnite, da je polža zgrizel usnjar. Vsi brzci so ponočnjaki, zakaj ob tem času prilezejo polži iz skrivališč. Podnevi žde skriti kjerkoli v temi.

Da se listne uši na drevmu, na povrtni in na cvetlicah ne množe po mili volji, je to naloga polonic, trepetalk in tenčaric. Polonice pozna vsakdo. Rdeča

je s sedmerimi črnimi pikami na krilih, ki se ji prav lepo prilagajo. So pa tudi nekaj manjše rumene in rdeče tropikaste polonice. Rumena jajčca polagajo na spodnjo stran listov, iz katerih se izležejo sivo-modre ličinke, ki se hranijo izključno samo od listnih uši. Steli so, da uniči ena ličinka polonice do 200 uši na dan. Ko doraste, se zabubi in čez nekaj dni se prelevi v hrošča polonico, ki se tudi preživilja z listnimi ušmi. Zato najdemo polonice in njeno zalego na ušvih rastlinah.

Če ste lepega dne v senci pod drevesom ali blizu stoječe vode, kamor komarji odlagajo zalego, ali pri gnojniku, kjer se igrajo mušice, tam so tudi muhe trepetalk. Podobne so hišnim muham, le njih letanje je svojevrstno. Frle v zraku na mestu ter se zaletajo zdaj sem, zdaj tja za plenom, ki je mušica, komar ali kaka druga majhena živalca. Tudi trepetalk ležejo jajčeca na ušive rastline. Ličinke so podobne onim polonic, barve so pa rjave. Žive samo od listnih uši, in ker so zelo požrešne, jih pokončajo še večje številu, kakor ličinke polonice.

Prav take dobitnice vrtov in sadovnjakov so tenčarice. To so majhne, nežne žuželke zelenega okoli 1 cm dolgega trupa in zelenih mrežastih prozornih kril. Podobne so metuljčkom v zadku pa imajo dvojne nitkaste legel. Njihove zelene ličinke, ki so dorasle do 1 cm dolge, se obnašajo kakor pijavke, ko se stegujejo po listnih uših, ki so jim v hrano. Jajčeca tenčaric je prav lahko spoznati. Drobnejša so kakor makovo seme, bela in stoje na 1 cm dolgih nitkah. Kadar zatiramo listne uši, moramo paziti, da ne uničimo navedenih koristnih živalic.

Naježdniki so podobni komarjem. Ločijo se pa po nitkastem, dolgem leglu v zadku. Nekateri so majhni kakor mušice, drugi so nekaj večji, nekateri pa imajo do 2 cm dolgo truplo in temu primerno večja krila. Naježdniki polagajo jajčeca na gosenice, nekateri manjši pa na kaparje. Izlegle ličinke se zavrtajo v gostitelje in jih tako uničujejo. Najbolj znan je tisti naježdnik, ki polaga jajčeca na gosenice kapusovega belina. Če ste videli skupino deset in več majhnih, približno 1½ mm dolgih rumenih mešičkov na pogoljenih gosenicah, so to bube naježdnika.

Da bo kmetu in vrtnarju olajšano delo ob zatiranju škodljivcev, naj čuvata zveste zaveznike in brezplačne delavce!

Kaj vemo o raku?

Ob priliki srdite polemike, ki se je vlekla pred leti dolge mesece o Poljšakovi iznajdbi proti raku, smo videli na eni strani, kako zanima široke plasti ljudstva to vprašanje, na drugi pa žalostno dejstvo, da ima večina kaj čudne pojme o raku. Ne malo so pripomogle k tem napačnim pojmom vsak dan se množe vesti po listih o rakovem bacilu in čudežnih lekkih proti tej bolezni. Da dobijo čitatelji malo vpogleda v dejansko stanje tega vprašanja, podajamo v naslednjem glavne misli znanega praškega specialista prof. Nonnenbrucha, kakor jih je izrekel prav tisto leto na zborovanju zdravnikov v Salzburgu in so seveda trajno veljavne.

Rak notranjih organov

se prične vedno kot motnja povsem krajevnega značaja, tako da se ločijo posamezne površne celice iz svoje točno urejene skupnosti in pričnejo nerodno rasti v globino in šir. Tako nastanejo sčasoma povsem značilne rakove oteklina in rane. Izjalovili pa so se doslej vsi poskusi, najti določne vzroke za to nerodno rast. Domalega vsi raziskovalci raka odločno odklanjajo tako ukoreninjeno naziranje ljudi, da obstoja nekaj povzročitelja raka ali bacil.

Rak je zadeva celic in njihove rasti ter smo prišli zdravniki do prepričanja, da so prav različni dražljaji povod, da prične rakovina rasti. Da pa nastanejo te oteklina, je treba nekega nagnjenja k temu, in tako nagnjenje imenujemo dispozicijo. S starostjo se stalno veča in prav lahko zasledujemo, da je v nekih rodbinah češča. Cesa natančnejšega pa o tem nagnjenju ne vemo; prav tako nikakor ne moremo nič reči o pogojih, ki so odločilni za pretvoritev celic v rakovino. Ne manjka poizkusov, ki so šli za tem, da bi našli za ugotovitev raka podoben način kakor pri sifilidi, namreč s pomočjo diagnoze s sokrvice. Vendar pa ni nobeden teh poizkusov uspel in to iz enostavnega vzroka, ker ni nikakega povzročitelja raka, ki bi prišel pri tem edin do izraza.

Naravna odpornost proti raku

se da na razne načine povečati, pa tudi zmanjšati. Tako so dognali, da je lovček, ki so mu vzbrizgnili tvarino manj nevarnih oteklina, preden so ga okužili s tvarino iz hušjih oteklina, brez posebne škode prenesel to okuženje in se je tako pokazala neka zvečana odpornost. Vendar pa nima to dejstvo z rakom samim nič skupnega, ker gre tu le za učinek beljakovinskih sredstev. To je tudi pri drugih boleznih znan pojav in ga imenujemo zdravljenje s pomočjo

dražitve. Prav tako je z rentgenovimi in radijevimi žarki, ki morejo povečati kakor tudi zmanjšati odpornost. Med tem ko se mnogo primerov raka z radijem, če že ne ozdravi, vsaj izdatno zboljša, vidimo, da nastopa prav pri delavcih, ki kopljejo v Jahimovu uranovo rudo, iz katere izvlečemo radij, prav pogosto pljučni rak. To čudno dejstvo si tolmačijo tako, da nastaja zaradi trajnega vpliva radija na delavce. Na drugi strani se je pa dognalo, da so ljudje po prestani infekcijski ali nalezljivi bolezni za rakovine manj dostopni ter je potemtakem infekcijska bolezen vplivala ugodno na odpornost telesa proti raku.

Nagnjenje do rakovin se da vplivati tudi s prehrano.

Tako so poizkusili na podganah dognati, da je bilo mogoče pri sedmih odstotkih podgan izzvati neoporne rakovine, če so krmili te živali s hrano, ki ni imela prav nič ali le malo vitaminov A in C, pač pa je bila bogata na vitaminih B, zaradi dodatka drož ali germa. Zaradi obilice vitamina B so živali močno odebelile. Da so se pokazale pri tej enostranski hrani prve rakovine, je moralo preteči 120 do 150 dni. Zato se morajo člani rakovih rodbin posebno v štiridesetih letih, ko se prične rak razvijati, prav posebno paziti na hrano glede vitaminov in se čuvati naglih izprememb v življenju in prehrani. Prav tako naj se po operacijah in obsevanjih rakovih bolnikov kolikor mogoče omeji vitamin B, za katerega je točno dognano, da pospešuje tvoritev rakovin.

Zadnja leta so prinesla sicer nekaj luči v presnovo rakovin, ki nam kaže, da se sladkor v zdravem telesu cepi v mlečno kislino in ta v mišicah izgoreva v vodo in ogljikovo kislino, v rakovinah pa zastaja do deset odstotkov mlečne kisline. To nam pojasnjuje tudi davno znano dejstvo, da

kisla hrana pospešuje tvorbo rakovin.

Zdi se, da smo našli prav v tej presnovi v rakovinah pot do boljšega poznavanja bistva raka in morda celo način zdravljenja. Vendar pa so to vse šele početki, ki sicer upravičujejo nekaj nade za rešitev rakovega vprašanja. Končni cilj ozdravljenja raka pa je še zelo daleč.

Toliko vemo danes o rakovem vprašanju in nič kaj več. Edina pot zdravljenja raka je pravočasna operacija in obsevanje. Zato se naj rakovi bolniki ne puste od nikogar motiti, češ ta in ta ima zdravilo proti raku. Zdravila proti raku v obliki mazila, kapljic ali praškov — ni!

ŽENA V SUŽENJSTVU

SEDMO POGLAVJE

Na Bartumi je mineval čas, ki so ga imenovali »zimo«. Filipa se ni počutila dobro. Tožila je, da jo boli glava in ni cele dneve stopila iz sobe. Hestera, ki se je je ob izprehodu v vremena polasčal nemir, se je pogosto hrepeneče ozirala skozi okno. Vzdihnila je. Celo uro je že na glas brala prismojen roman o prismojenem dekletu, dočim je mlada gospa apatično ležala na divanu, z mokrim obkladkom na čelu. Nenadoma je prekinila Hesterino čitanje »To vas mora strahovito dolgočasiti! Pojdite se malo sprehajati. Nekaj časa bom že prebila sama.«

»Grem le, če greste tudi vi,« je izjavila Hestera. »Prekrasen dan je, ostale bi le nekaj minut.«

»Jaz ne morem... glava mi hoče počiti... Nimate pojma, kako me boli.«

»Bolela vas je tudi včeraj in predvčerajšnjim in predpredvčerajšnjim — in bolela vas bo tudi jutri, ker vam primanjkuje svežega zraka.«

»Zrak...« je mrmrala Filipa. »Vi bi tudi za zlomljeno nogo predpisali svež zrak.« Ko pa je videla Hesterin bolestno napet obraz, je dodala: »Dajte mi šal... z vami grem.«

Hestera se ni upala daleč, ker je bila Filipa slaba, vendar jo je pregovorila, da nista ostali na vrtu, temveč sta krenili preko posestva, kjer je Hestera upala, da bi utegnili videti kaj novega. Ko sta nekaj časa hodili naokrog in je bil čas, da se vrneta, je Filipa smeje se pogledala Hestero: »Vi bi seveda radi šli mimo vaših ljubih konjskih hlevov.«

»Res je, nikdar ne grem rada dvakrat po isti poti,« je odvrnila Hestera. »Vam je kaj odleglo?«

»Malo že, mislim.«

Krenili sta po ozki stezi, ki je vodila k zamreženim vratom pred hlevi. Znotraj je bila lesena utica, ograjena z nizkim zidom. Ob zadnjo steno zidu so bile priklenjene tri velike doge, Satan, Fani in Lu, ki so vzbujale strah s svojim ostrim zobovjem. Mulat David, ki jih je ob večerih spuščal z verige, je bil edini človek, ki so ga psi ubogali.

Ta popoldan je bil Satan enake volje kakor Hestera: tudi njemu se je iz dna srca upiralo, da mora biti ob takšnem dnevu priklenjen in ne sme ničesar doživeti. Leta in leta že je trgal močno verigo, ki je bila z železnim kavljem pritrjena k zidu, a veriga ni popustila — danes pa se je končno udala, danes se je pes osvobodil. Ves blažen se je pognal preko zidu, nato pa je kakor divji tekal naokrog in iskal, kaj bi raztrgal.

Hestera je odprla majhna vrata in pustila Filipo naprej, nato pa je zaprla vrata za sabo. Šli sta dalje. Mlada gospa je upirala pogled v tla, dočim so Hesterine oči željno blodile naokrog, nemirno pričakujoč kakega dogodka — in v naslednjem trenutku je bil dogodek tu: močna doga, ki je postal pozorna na glasove, je strmela proti njima in se pripravljala na skok.

Hestera je brž potegnila Filipo nazaj.

»Bežite... bežite... otrok — mislite na otroka!« je šepetala in jo potiskala nazaj proti vratom. Ko je bila Filipa, ki ni bila videla psa in ni razumela Hesterinega nenadnega razburjenja, končno zunaj, se je Hestera obrnila in stopila proti psu. »Lu, Fani, Satan!...« mu je prigovarjala, ne vedoč, katero ime je njegovo. Iztegnila je roko, da bi ga pobožala in to ji je rešilo življenje, kajti doga jo je šavnila po roki, mesto da bi ji skočila za vrat in se ji zagrizla v goltanec, kar se je bilo že prigodilo.

Filipa je tekla proti stanovanjski hiši in kmalu prikleala Davada in Ambroža. Kakor hitro je mladi Markham razbral iz ženininega zmedenega pripovedovanja, kaj se je bilo zgodilo, je planil po puško, medtem ko je David

kar z vilami v rokah stekel proti hlevu. Oba hkratu sta se znašla na mestu nesreče. Videla sta Hestero in dogo, ki sta se nepremično gledali, podobni okamenelima kipoma. Ambrož je dvignil puško.

»Ne streljajte, gospod, ne streljajte!« je vzkliknil David in velel psu, naj leže. Pes je takoj ubogal. Dobro je vedel, da je ta glas sicer pomenil konec svobode, pa tudi obljubo, da bo kmalu dobil jesti. Odprl je gobec. Hestera je omahnila in Ambrož jo je dvignil.

David je pobral verigo in odvedel psa.

»Saj... lahko grem... sama...« je komaj spravila iz sebe Hestera. »Dajte mi robec, prosim... kri mi teče... ni treba, da bi gospa videla...«

Ambrož ji je dal svoj velik svilen robec in ji pomagal obvezati roko, ki je močno krvavela.

»Nič ni... samo majhne praske...« je dejala, ko sta se kmalu nato bleda in razburjena prikazala Filipa in gospa Markhamova.

Filipa je odrinila vrata in solznih oči objela Hestero. »Tako pogumni ste bili,« je jecljala. »Stopite z menoj, Hestera,« je dejal Ambrož. »Moramo vam boljše zavezati rano.«

»Ne razumem, kaj sta iskali tu,« je očita- joče rekla gospa Markhamova.

»Za to je pozneje čas!« ji je Ambrož nestr- po segel v besedo. Ko sta odhajala, sta slišala Filipo, ki je dejala tašči: »To je bil moj dom- mislek. Hotela sem po krajšji poti nazaj. In sploh je tako dolgočasno hoditi dvakrat po isti poti...«

»No da... če si ti hotela...« je zamrmrala stara gospa, Hestera pa se je okrenila in na- pol hudomušno, napol hvaležno pogledala Fi- lipo.

»Moj domislek je bil to,« je dejala, ko ji je Ambrož ovijal roko.

»Ohranite to zase,« ji je odvrnil. Utegnilo je imeti strašne posledice. Hvala Bogu, da ste s svojim zadržanjem preprečili nesrečo. Roka mu je za trenutek obležala na Hesterinih la- seh. »Od sile pogumna mlada stvarca ste...«

Hestera je čutila, da ji je vsa kri, ki ji je bila še ostala, udarila v lica. »H gospe mo- ram...« je zajecljala, »da se ne bo vznemir- jala. Hvala lepa vam za vse...«

Filipa je proglasila Hestero za junakinjo, ki ji je bila rešila življenje. Konstanca pa je bila kljub snahinemu zatrevanju prepričana, da nosi krivdo za nesrečni dogodek Hestera in je trdila, da je dekle storilo svojo dol- žnost, in nič več. Hesteri je povzročala rana nekaj časa hude bolečine, ki pa jih je rada prenašala, saj jo je Ambrož kdaj pa kdaj mi- mograde vprašal, kako se celi roka. In to je odtehtalo vse.

Nekega dne je Hestera srečala na stopnicah mladega Markhama. Kakor običajno se je po- zanimal za njeno roko in njej je kakor obi- čajno glas drhtel, ko mu je odgovorila. A me- sto da bi odšel, jo je vprašal: »Znate jahati?«

»Nikdar nisem še sedela na konju, a upala bi se,« je odvrnila, besna na samo sebe, da ni mogla bolj zatajiti svojega razburjenja.

»Moja žena namreč misli, da bi vas zaba- valo ogledati si plantažo — Bog ve, kako je prišla na to misel. Vas to res zanima? Mirne duše mi lahko poveste, če ni res.«

»Zelo rada bi se ogledala plantažo,« je od- vrnila.

»Dobro. Bodite torej jutri ob treh nared, prosim.«

Šel je naprej in Hestera je prišla vsa bla- žena v Filipino sobo.

»Omislila sem vam majhno zabavo,« jo je nagovorila Filipa — »v zadnjem času ste se strahovito dolgočasili. Mož mi je obljubil, da vam bo razkazal plantažo.«

»Pravkar sem srečala gospoda Markhama. Mi je že povedal. Silno bi me veselilo, toda... ne vem, kako naj rečem... ne bi bila rada nadležna gospodu Markhamu...«

»Nadležna? Kako vam pride kaj takega na misel, Hestera! Veselilo ga bo, da se vam lahko izkaže hvaležnega.«

Hestera se je okrenila in zložila v predale perilo, ki ga je bila prinesla. Bila je nezado- voljna s samo seboj, jezila se je na Filipo, ki ni ničesar slutila in je bila tako zaupljiva. Tako bo morala na vse, kar ji bo govoril Am- brož, povešenih oči odgovarjati le z »da« in »ne«.

»Prosim vas, odprite omaro!« je vzkliknila Filipa. »Dajte mi tisto zeleno obleko, in škato s klobuki! Naj bo to vaše. Hotela bi, da oblečete jutri to obleko. Jaz je tako ne po- trebujem več...«

»Jaz... jaz...« je začela Hestera, a ni mogla spraviti besede iz sebe. Obšlo jo je, da bi kričala, cepetala z nogami, da bi zagnala darovalki obleko in klobuk s perjem v smeh- ljajoči se obraz.

»Nobene hvale, prosim!... Ničesar nočem slišati!« je dejala Filipa.

Hesteri je bilo v velikoličnem olajšanju, da je na- slednjega dne stara gospa Markhamova že navsezgodaj odšla na obisk k svoji prijateljci k Sv. Petru. Tako se bo izognila srečanju z njo in ji ne bo treba poslušati neprijetnih opazk zavoljo nove obleke. Ko je bila ura tri, je bila oblečena in je odšla proti hlevu.

Kazalca ure nad hlevskimi vrati sta kazala pet minut čez tri. Gledala ju je, kako sta se pomikala naprej. Tri in deset minut. Tri in četrto. Odličnemu gospodu Markhamu je seve- da vseeno, kako dolgo ga mora čakati. Lahko b se celo domislil, da sploh ne pride. Zaprla je oči. Misel, da bi se utegnili to zgoditi, jo je zadela kakor kap. Tri in dvajset minut. Zdelo se ji je, da se Elija, ki je čaka, s kon- jema, smeje za hrbtom dekleta, ki je bilo oblečeno kakor visoka gospa, a so postopali z njim kakor s sužnjo. Pol štirih. Naglo se je obrnila, privzdignila dolgo krilo in zdirjala do- mov. Naj konja čakata, naj se Elija magari do noči sprehaja sem in tja — ona ne bo čakala!

Čim je stopila v svojo sobo, je strgala klo- buk z glave in ga zagnala v kot. Mnogo truda jo je stalo, preden so njeni drhteči prsti odpeli petnajst gumbov na obleki. Pravkar je odpe- njala petnaestega, ko je zaslišala Ambrožovo klicanje: »Hestera! Kje je Hestera? Čakam jo!«

»Kar čakaj!« je mrmrala Hestera in odpe- njala gumb. Takoj nato je bilo slišati, kako hiti Ambrož po stopnicah. Šel je v Filipino sobo. Ni razumela, kaj je govorila gospa, a njegov odgovor je jasno razložila: »Pravim ti, da je ni tam! Bila je tam, pa Elija jo je videl, ko je odšla.«

Slednjč je bil odpet tudi zadnji gumb. He- stera je znova smuknila v vsakdanjo obleko. Ko se je oglašil srebrn glas zvončka, ki jo je klical h gospe, je vstopila otoplega obraza v Filipino sobo, ne da bi se ozrla na Ambroža.

Filipa jo je začudeno pogledala: »Zakaj pa niste oblečeni?«

»Bila sem oblečena, pa sem se slekla.«

»Ljubi Bog — čemu pa?«

»Mislila sem, da je gospod Markham pozabil priti.«

Ambrož je molčal. Nekako odsoten je stal na pragu in razmišljeno tolkel z bičem po sari jahalnega škornja. Filipa, ki se po svoji naravi ni znala poglobiti v kakšno stvar, je priganjala Hestero. »Podvizajte se! Ambrož je bil tako že predolgo zadržan.«

Nejevolina je Hestera okrenila glavo. Z očmi je ošinila Ambroža, ki ga je bil tisti hip obsijal solnčni žarek in mu zaplesal po obra- zu in laseh. Hesterina jeza se je namah po- legla. Odhitela je v svojo sobo in hitro, kolikor je bilo le mogoče, zapela petnajst gumbov svoje nove obleke. Potem je stekla k hlevom.

Konj, ki ga je zajahala, je bil star in po- hleven kakor krava.

»Vi ste pa hudo zamerljiva,« ji je dejal Ambrož, ko sta sedela na konjih. »Prav ob treh, ko sem že nameraval oditi, je prišel nekdo, ki je hotel na vsak način govoriti z menoj. Nisem se ga mogel otesti... Sicer pa se je že odličnejšim ljudem kakor ste vi, zgodilo, da so morali pol ure čakati.«

»Odličnim ljudem je lahko čakati. V mojem položaju pa je to nekoliko drugače.«

(Dalje)

DOMAČE NOVICE

* Vesel dogodek v Savojskem domu. Na svečnico ob 6.15 zjutraj je Nj. Kr. Vis. Piemontska princesa, soproga italjanskega Prestolonaslednika, rodila v kraljevi palači v Kvirinalu v Rimu princesko, ki je bila krščena na ime Beatrice. Porod se je srečno obnesel. Minister Kraljeve hiše je takoj obvestil o veselem dogodku Duceja, ki je poslal Vladoju in Vladojici ter Piemontskemu princu in princesi izraze svojega zadovoljstva in veselja, kakor tudi veselje vlade in vsega naroda. Država se je okrasila za tri dni z zastavami. Eksc. Visoki komisar v Ljubljani je poslal brzojavke s čestitkami Kralju-Cesarju in Cesarici ter Prestolonasledniku in je prejel od ministra Kraljevega dvora toplo brzojavno zahvalo.

* Tekme dela. V kratkem bo objavljen pravilnik za tekme dela, ki jih pripravi pokrajinski Dopolavoro v Ljubljani. Tekme bodo v februarju in v marcu. Njih namen je, da se oceni delovna tehnična zmožnost slovenskega delavskega narajanja. Vodstvo teh tekem je poverjeno posebnim komisijam. Udeležili se jih bodo lahko vsi, ki so bili rojeni med 1. januarjem 1915 in 31. decembrom 1929 in so vpisani v sindikalne organizacije. Za vsako tekmo bo imenovana razsodišna komisija. Vsak tekmovalac bo deležen dveh različnih glasovanj po točkar od 1 do 30 po zmožnosti in po izvežbanosti. Izdani bosta dve oceni: ena za kvalificirane delavce, druga pa za učence in ne-kvalificirane delavce, ki so že dopolnili učno dobo. Prvim trem klasificirancem bodo podeljene nagrade 400, 250 in 100 lir za kvalificirane delavce ter 300, 200 in 100 lir za učence. Najboljši nagradenci bodo lahko poslani na izlete v Italijo, če bodo želeli da si bodo ogledali razne zavode ali pa bodo prisostvovali nekaterim važnim prireditvam. Ob koncu tekem bodo najboljši izdelki zbrani na razstavi, ki jo bosta priredila pokrajinski Dopolavoro in pa ljubljanska vseučiliška organizacija.

* Pomladna nevihta na svečnico. Zadnji čas je vreme zelo spremenljivo. Največje presenečenje smo doživeli na letošnjo svečnico zvečer. Ozračje je bilo mlačno. Bilo je oblačno in je začelo rositi. Nekoliko po šesti uri zvečer se je pa vsula toča, ki je naglo pobelila Ljubljano. Precej časa se je bliskalo in je grmelo. Nato je še nekaj časa vladal jug, ki je pobral skoraj ves sneg v ljubljanski pokrajini. Vode so znatno narasle. Potem je bilo spet malo mraza in nekaj sonca. V noči od nedelje na ponedeljek smo pa dobili malo novega južnega snega, ki bo kmalu izginil.

* Združenje kmetovalcev ljubljanske pokrajine poziva vse kmetovalce, ki potrebujejo propustnice v svrhu obdelovanja polj, da se čimprej, najkasneje pa do 15. februarja, zglastijo v njegovi pisarni: Gospodarska cesta 2. I. nadst. S seboj morajo prinesiti staro propustnico in potrdilo Gospodarskega urada, da in koliko zemlje imajo. Ta poziv velja vsem kmetovalcem, ki so že kdaj ali še nikoli prosili pri Združenju za propustnice, ne zadeva pa onih kmetovalcev,

Italijanske motorizirane ednice na naporni poti

ki že imajo dovoljenje za prehod v zimskem času do 28. februarja t. l. Dovoljenja le-teh za prehod preko kontrolne črte bodo po tem roku podaljšana, ne da bi bilo treba ponovne prijave. O eventualnih spremembah bo Združenje sporočilo v vseh listih.

* Literarne nagrade mesta Ljubljane. Na obletnico smrti našega največjega pesnika dr. Francea Prešerna so bile tudi letos razdeljene nagrade mesta Ljubljane za književna dela v preteklem letu. Nagrado so dobili: Stanko Kocič per za povest »Goričanec«, Joža Likovič za zbirko svojih povesti »Svetinje nad Barjem«, Jože Krivec za delo »Dom med goricami«, Janko Kač za povest »Na novinah«, ki jo je izdala Vodni-kova družba, gospa Mira Pucova za roman »Tiha voda«, ki je izšla kot prva v zbirki »Dobra knji-ga«, Tože Tomažič pa za svoje »Pohorske pravljice«. Razdelitev nagrad je bila prav svečana in sta izgovorila nekatere tehtne besede župan general Leon Rupnik in podžupan dr. Salvator Tranchida.

* Vodnikova družba sporoča, da so letošnje knjige v drugi nakladi dotiskane. Vsi oni člani, ki so do 20. januarja prijavili svoje članstvo, dobe letošnje knjige od danes naprej, tam, kjer so se prijavili. Dobe jih pa tudi še člani zamudniki, ako se takoj prijavijo in dokler traja zaloga.

* Lep praznik blage notranjske matere. V Cerknici je 29. januarja praznovala 90-letnico rojstva in godovni dan ga. Franciška Svet, rojena škof. K praznovanju v domačem krogu se je zbralo lepo število otrok, vnukov in pravnukov. Vrla mati je rodila 12 otrok, od katerih jih živi še 7, a nekateri izmed njih so razkropljeni po svetu v različnih poklih. Franciška Svetova je živela vedno v skromnih razmerah. Pred 10 leti ji je umrl mož, posestnik in lesni trgovec Anton Svet, s katerim je zvesto delila neštete bridkosti, trpljenja in razočaranja. Imela pa je vselej najlepšo tolažbo v vzgoji svojih otrok. V visokih letih je še vedno zdrava in bistra, kakršna naj ostane še nadalje ohranjena vsem, ki jo imajo radi.

* Mrki v februarju. Letošnji februar ima kar dva mrka. Dne 5. februarja je bil popoln sončni mrk, ki pa za nas ni bil zanimiv, saj je bil viden le na ozkem pasu od Aljaske čez severno Japonsko v vzhodno Sibirijo. Dne 20. februarja pa bomo doživeli lunin mrk. Tedaj bo polna luna prešla v senčni stožec zemlje. Pri tem pa luna ne bo vsa zatemnena, ampak le dobre tri četrtine. V naših krajih bo ta mrk na žalost ob nekoliko nerodnem času, saj pač nihče ni rad pripravljen čakati do petih zjutraj na mrk ali pa navijati budilko samo zato, da bi pravočasno lahko videl lunin mrk. Luna bo stopila v jedro zemeljske sence 20. februarja ob 5.30, nato bo mrk rasel in bo dosegel svoj vršek ob 6.38, le nekaj minut prej, preden bo luna zašla za obzorjem. V letošnjem letu bosta še dva mrka, in sicer 1. julija sončni, tako imenovani obročki mrk. Tega bo videl le malokdo, saj bo viden le na Tihem morju nekje med Avstralijo in Antarktiko. 14 dni kasneje bo pa zopet delen lunin mrk, ki bo pri nas dobro viden ob začetku noči.

* Tricetrstoletja organizacije naših grafičarjev. V ponedeljek je minilo 75 let, odkar je bil v Ljubljani ustanovljen občni zbor Izobraževalnega društva za tiskarje. V teku dolge dobe je društvo sicer večkrat spremenilo ime, toda ostalo je znamenito žarišče naših »črnih umetnikov«, ki nam tiskajo liste in knjige. Najvidnejši dokaz njihovih organizacijskih sposobnosti je lastna palača »Grafika« nasproti glavnemu kolodvoru v Ljubljani.

* Zaplenjeno premoženje. Visoki komisar za ljubljansko pokrajino je odločil, da se zapleni imovina Antona Jevnikarja iz Ljubljane, nadalje imovina ljubljanskega odvetnika dr. Antona Zupančiča ter lastnina Slavka Gabrenja, ki je imel v Ljubljani pisarno »Interpromet«. Vsi trije so bili proglašeni za upornike; Gabrenja je padel v borbi s policijo. — Pred vojnim sodiščem pa sta bila zaradi upornišтва obsojena na dosmrtno ječo Anton Kovač iz Koprivnika in trgovec Gabrijel Beršnjak s Hudega.

Obnavljajte naročnino!

Andre de Lorde:

Njen nakit

»Ali mi lahko daš pet tisoč lir?«

»Cemu, draga Irena?«

»Potrebujem jih v dobrodelne namene. Upam, da ne boš zavrnil moje prošnje.«

»Predobro srce imaš. Vse bi žrtvovala za re-veže toda tokrat ti ne morem ustreči.«

»Oh — dragi moj...«

»Preveč sem ti že dal ta mesec. Tvoje dobro srce mi je že izpraznilo vse žepe.« je rekel gospod Tersac napol šaljivo, napol resno.

Njegova žena, ki je prej mnogo potovala po svetu in puščala moža samega, se je docela posvetila siromakom. Gospod Tersac je ljubil svojo ženo nad vse. Njena lepota ga je očarala, a oboževal jo je tudi zaradi njene velike dobrotljivosti. Dajal ji je denarja, kolikor ga je hotela. Toda danes ni mogel ustreči njeni prošnji, ker mu je bila taka vsota previsoka. Bil je premožen, a imel je še hčerko, ki jo je ljubil. Hotel ji je zagotoviti brezskrbno bodočnost.

»Če bi bila sama, ne bi niti za trenutek pomišljala, a skrbeti je treba tudi za Jeanno.« je odvrnil gospod Tersac.

Stirinajstletna Jeanne, plavolasca, z velikimi sanjavi očmi, je slišala ta razgovor. Pritekla je k očetu in mu rekla:

»Nočem biti vzrok, zaradi katerega nočeš dati materi denarja. Ničesar ne potrebujem. Saj veš, da grem v samostan.«

»Drago dete, o tvoji bodočnosti bomo govorili ob drugi priliki.« je odgovoril gospod Tersac in odvedel hčerko iz sobe.

»To dete je bolj krščansko kakor ti!« je rekla gospa Tersacova možu.

»In ti si bolj otročja ko ona!« jo je zavrnil soprog in jo prijel za ljubko belo ročico. »Ti potrebuješ nujno pet tisoč lir, kajne? Trenutno ti jih ne morem dati, a dovolim ti, da zastavš svoje prstane, ki boš zanje dobila lahko še več denarja. Prvega prihodnjega meseca jih bom dvignil iz zastavjalnice.«

»Ne, ne.« se je jezila gospa, »svojih prstanov ne dam. Niti za trenutek se ne morem ločiti od njih. Daroval si mi jih in meni so najdražji spomini.«

Položila je dragulje in prstane v kaseto. Potem je odšla k prijateljici v nadi, da bo od nje dobila denar, ki ga potrebuje.

Mož se je čudil njeni razdraženosti. Mehanično je odprl pokrov kasete, v katero je bila položila žena svoj nakit. Opazoval je lepo biserno ogrlico in jo tehtal v roki. Ko jo je hotel položiti na staro mesto, je padla na tla. Dve zrnja sta se zdrobili.

Prestrašil se je. Nato je pomislil: kako se morejo pravi biseri zdrobili? Nekak čuden nemir ga je obšel. Pograbil je kaseto in odhitel k zlatarju, kjer je kupoval nakit za svojo ženo.

»Vse to je le slab posnetek, dragi gospod Tega pri meni niste kupili.«

Zato je torej bila njegova žena tako razdražena! Ona je prodala bisere in dragulje in porabila denar v dobrodelne namene. In zdaj si ni upala povedati možu resnice.

Tersac je pohitel domov in premišljal, kako bi ženi olajšal priznanje. Nič pametnega mu ni prišlo na um.

»Prišlo bo samo od sebe.« si je mislil. »Sama mi bo povedala.«

Ali Irene ni bilo doma.

»Čudno, da je nj tako dolgo domov. Saj je že osem ur.«

Njegov duševni nemir je bil od trenutka do trenutka večji.

Nenadno so se odprla vrata. Začul je nezna-ne glasove. V sobo sta stopila dva stražnika in položila gospo Tersacovo na posteljo.

Ves iz sebe je skočil mož k njej. Stražnika sta ga mirila:

»Nč hudega ni, gospod. Nekdo je udaril vašo gospo s palico po glavi in...«

Prišel je zdravnik.

Priporočal je popoln mir, vsaj dotlej, dokler ne preneha vročina. Gospo Tersacovo je tresla mrzlica.

Tersac je gledal svojo ženo. Premikala je ustnice in nekaj šepetala.

»Kaj naj to pomeni?« je vprašal zdravnika.

»Oh, to ni nič posebnega. Bleda...« je odgovoril zdravnik.

Bolnica se je nenadno vzravnila in rekla s hripavim glasom:

»Da, dragi — vem — vse, kar hočeš — dragi...«

Zdravnik je skušal gospoda Tersaca odvesti iz sobe, a on se je protivil:

»Ne, pustite me! Vse hočem slišati!«

Irena je govorila dalje s svojim bolnim glasom:

»Nikar me ne tepi — nikar me ne zapusti... Ljubim te, dragi — ne morem živeti brez tebe. Ti hočeš denarja? Nimam ga. Ni mi ga hotel dati. Rotim te — ne zapusti me — o, da bi imela še svoj nakit — ali vsega sem že prodala — za tebe... Tvoja pisma — dragi — vedno jih čitam — skrila sem jih v molitvenik...«

Ko je izrekla zadnje besede, je Tersac skočil k njeni nočni omari, vzel molitvenik in našel v njem pisma, polna strastnih besed, groženj in prošenj.

24 ur med afriškimi pritlikavci

Ko prvi sončni žarki zbudijo pragozd, se najprej s svojimi kriki in pesmijo oglašajo razne ptice. Videti je, da so s svojim živzavom zbudile pošastne opice, ki z jeznim godrnjanjem skačejo z veje na vejo. Tedaj se zbudi tudi pritlikavec, široko in glasno zdehajoč prihaja iz svoje majhne kolibice, ki je zgrajena s bambusovimi debli, a od vseh strani obložena s listjem. Molče pride do najbližje kolibe, pred katero kadi sosed iz kože ananisa lista napravljeno pipo. Ta pipa gre od ust do ust in je nekak jutrnji pozdrav pritlikavcev. Žene so zaposlene z ognjem pred posajenimi kolibami. Okrog mater se potikajo otroci, ki se lačni cmerijo. Mlada dekleta prav tiho pojó odne pesmiče. Na vsakem ognju kuhajo ali pečejo borne ostanke včerajšnje večerje. Matere lasti skrbe, da majhni otroci ne ostanejo lačni in jim vsak čas ponujajo razne korenine, listje ali kuhane banane. Starejši poskrbe sami, da ne ostanejo lačni.

Ko je zajtrk pospravljen in ni več ničesar ostalo, se moški odpravljajo na lov.

Na krič prihitijo suhljat pes, ki je prej begal okrog gospodarjeve kolibe in iskal odvrženo kost. Lovec ga vjame, in mu z jermenom priveže na vrat lesen klopoteč. Pes je vjen lova in ne čaka nobenih zapovedi, nego naglo beži v goščavo pragozda. Lovec vrže preko ramen tulec s puščicami in teče za njim. Takoj mu slede tudi ostali člani družine. V pragozdu sprva odmeva njihov krič in vik, a takoj nato postane vse tiho, da ne

bi prestrašili zveri. Tako zapuščajo taborišče ena družina za drugo; da, celo dečki, ki komaj obvladajo lok, spremljajo svoje očete in starejše brate na lov. Slabotnejši otroci odhajajo v pragozd na lastno pest in love ptice, kače, žabe in polže, ki jih kaj hitro pojedjo. Žene so medtem zanesle lonce v kolibe, in najmanjše otročiče zložile v nekaj koš, ki ga nosijo okrog pasu, a nato so s košaro na hrbtu odšle v pragozd, da najdejo bilno hrano. Taborišče je docela osamelo. Ostali so v njem le starci in bolniki, ki so jim noge odpovedale službo. Vdani v usodo leže kraj kolibic in ogledujejo bogsigavedi kaj.

Po tretji popoldanski uri taborišče spet oživi

Nema prihaja vanj žena s težkim bremenom na hrbtu. Za njo prihajajo druge, a tudi majhni deklič, ki so spremljali svoje matere v zasledovanju hrane. Košara je polna različnega zelenja in plodov. Žena jo vrže na pod in si z zelenim listom obriše znoj s telesa. Takoj nato razpiha ogenj, ki ga pigmejce nikdar ne pusti docela ugasniti. Žene in otroci že dolgo čepo okrog plamenov, ko prične odmevati klopotačje pasjega klopota. To je znak, da je bil lov dober, ker sicer lovci s perjem zamaše ropotalo, da ne more klopotači. Pes prihiti k taborišču in se potepa od kolibe do kolibe, da si najde skromno hrano, ker mu jo gospodar nikdar ne da. Počasi prihajajo lovci, eden za drugim, a zadnji so dečki, ki soplajoč nosijo majhno antilopo. Za pas so zatakali zelen list kot znak, da so pri lovski sreči sodelovali tudi oni. Antilopo puste pred kolibo družinskega starešine. Zadnji se vračajo iz tova oni, ki so lovili gosence. Polno košaro jih nosijo, a oči vseh so vanjo uprte, ker vsebuje najslastnejše pigmejske delikatese.

Mrak pada

V lesenih možnarjih tolčejo žene razno listje in korenine ter luščijo banane, ki so jih kupile v zamorski vasi. Vse kuhajo, a moški odirajo divjadino in jo režejo, deleč posamezne kose družinskim članom. Otroci kriče in se drenjajo okrog loncev, s katerimi so zaposlene matere. To so najbolj srečne in vesele ure v taborišču. Ko je jed pripravljena, se prične precej pozno velik obed. Zamorci pragozdov ne poznajo mize, nego jim je le-ta zemlja, ki jo pokrivajo z velikim listjem trinit. Vsaka koliba ima svojo »mizo«, h kateri počepajo njeni člani. Tudi krožnik je list. Jedilnega pribora nimajo, saj jim zadoščajo prsti. Mati deli kuhano kašo iz loncev na liste, a vsakemu da tudi banano, nakar se pojedina prične. Pritlikavci, dasi žive v pragozdu in so vdani nekaterim nagonom, se vendar pri jedi ne obnašajo kot divje zveri. Sleherni ve, da bo dobil svoj del in čaka potrpežljivo, da pride na vrsto. Tovariši privošči tovarišu, da v miru poje. Po prikuhi jedo meso a temu sledi najvažnejše: gosence, pečene na opeki. Precej velike so in jih pritlikavci jedo eno za drugo. Pred začetkom pojedine je bilo taborišče sila kričavo, a po prvih jedeh se sliši še se zadovoljno godrnjanje. Po jedi si pritlikavci

obrišejo roke ob bedra ali ob skorje najbližjega drevesa. Sleherni je, dokler sploh more in dokler je kaj jedi. Žene se trudijo, da čim več jedi skrijejo za jutrišnji zajtrk, a takoj po jedi spravljajo lonce in vse odpadke v kočo.

Do konca pojedine se je že stemnilo

Tedajci se zasliši grmenje pritlikavskih bobnov, ki se jim pridružijo piščalke in zaigrajo za ples. Fante in dekleta seveda prve zasrbe podplati, tako je pač povsod po svetu, in razvije se živahen in divji ples. Pod široko krono ogromnih dreves pleše razen starcev in bolnikov vse taborišče. Plešejo celo žene, ki so si okrog pasu privezale tudi dojenčke, da jih tako že za rane mladosti privadijo na svoj narodni ples. V pragozdu pošastno odmeva za belca kaj čudna godba. Pritlikavci plešejo pozno v noč in celo v popoldni temi, ko eden drugega skoraj več ne vidi. Včasih zagori ogenj močnejše in jim razsvetli plešišče.

Blža se nevihta

Ne vedo še od katere strani bo prišla, toda grmenje je vsak čas trdovratnejše, dokler po listju pragozda ne prične deževati. Zaijubljenih parov kakopak to ne moti. Niti zaijubljeni najkulturnejši narodov niso drugačni. Pritlikavci imajo pred njimi celo veliko prednost: ne morajo se bati, da jim dež pokvari obleke, ki jih sestavlja listje zgolj ob pasu. Če prigrmi nevihta, beže v kolibe in v taborišču nastaja mrtvaški mir.

Pritlikavci čakajo in molče, dokler nevihta ne mine

Ko se zvedri, zbuje otroke, ki so zaspali in jih mečejo v mlake pred kolibami. Takoj nato prenesejo svoje postelje iz kolib k ognju. Nič luksuzne niso, nego zložene od bambusovih stebel. Blazina je grčasta veja, a da bi mu ne bila pretrda položi pritlikavec dlano pod glavo. Odeja jim ni potrebna. Poleg ognja mirno zaspe. Ko se jim ugreje ena stran telesa, se podzavestno obračajo na drugo. V kolibah ostajajo samo žene z majhnimi otroci. Le jok dojenčkov in nežne besede pritlikavskih mamic motijo nočni mir. Včasih se taborišču približa leopard, toda naglo zbeži nazaj v pragozd. Pritlikavci trdijo, da še nikdar nobenega od njih ni napadel.

Pavel Sebesta

JAZBECAR

»Da, lahko vzamete tega jazbecarja zastoj, samo to boste plačali, kolikor je veljala njegova prehrana, 1000 lir.«

»Kaj — ali vas ni sram računati za malo hrane 1000 lir?«

»Hrane ne računam, računam le: tri pare čevljev, ene hlače, en prt in prevleko zofe.«

VZROK

»O, gospod! Jokali ste, ko je moja hčerka pela madžarsko pesem — ali ste Madžar?«

»Ne — ampak glasbenik.«

PRI POUKU O ŽIVILIH

»In zdaj mi imenujte, Novakova, tri stvari, ki imajo škrob v sebi.«

»Prosim, dve manšeti in ovratnik.«

Opočel se je kakor pijan. Da je storila to ona? Njegova svetnica? Mati njegovega otroka? »Doktor, jaz ne morem več poslušati tega. Dajte ji morfijo, da umolkne!«

»Morfija? V takem stanju? Nemogoče! Najmanjša količina bi jo umorila. Zdaj bo kmalu prenehala mrzlica. A jutri zjutraj bo zdrava. Lahko noč!«

Ko je zdravnik odšel, je vzel Tersac pisma in jih sežgal. Mirno je stopil k svoji nočni omarici, vzel morfij in dal ženi majhno injekcijo. Niti malo se mu ni pri tem tresla roka. Bolnica se je takoj pomirila. Prijel jo je za roko. Čutil je, kako ji bite žila in to bitje je bilo vedno počasneje, dokler ni docela prenehalo.

Nato jo je prijel še za drugo roko, sklenil obe in nanje položil srebrni križec.

Bil je miren.

Toda ko je pogledal njeno mirno lice, je vzkičelo v njem.

»O, pustolovka!«

Tedaj je Jeanne odprla vrata, da vidi, kaj je z mamico.

Ko je gospod Tersac opazil svojo ljubljeno hčerko, se je pomiril. Stisnil je zobe in rekel: »Jeanne, hčerka moja, bodi hrabra! Poljubi še enkrat svojo dobro mamico!«

Sultan

Portugeško pisal Trindade Coelho.

Ves dan je Tomaž neumorno dela na polju in proti večeru se vrne truden in izmučen domov.

Prijazno pozdravi svojo ženo in že priteče sinček. Mane in ga prosi blagoslova.

— Bog te blagoslovi!

— Ata, ali veš, da je »sultan« ... Je hotel zatočiti deček.

— Že vem, mu prestriže Tomaž besedo.

— »Sultan« je prav tak paglavci kakor ti.

Vzame svoj veliki nož iz žepa in odpre omaro, koder je hranil kruh, ter zagodnja tako, da bi ga žena shvala: »Dan za dnevom nič ko delo, ne ene ure počitka.«

Žena mu prinese maslin in sira.

— No, čas je že pravi Tomaž, da se okrepcam. Ves bužji dan moram delati kakor črna živina.

Žena se vedela, da mu te zadnje besede ne prihajajo iz srca kajti nedelje, ko ni mogel iti delat na polje, so se mu zdele neskončne in komaj je pričakoval ponedeljka, da zopet na vse zgodaj vstane in po hiti na delo.

Odreže si velik kos kruha in malo okusnega sira, ki so ga delali doma iz mička lastne kože, ter sede zadovoljno v sami srajci z zavihanimi rokavi na kamnitno stopnico pred hišo.

Po stari navadi kmalu pokliče sinčka:

— Čuš, Mane, izpusti »sultana«.

Fantček odpahne zarnek pri vratih, ki zaskripljejo pod njegovim sunkom, in veselo zakačiče:

— Sultan, pridi ven, sultan!

Iz temnega ozadja v hlevčku se prikaže pri nizkih vratih siva glava oslička z velikimi očmi in dvignjenimi ušesi. Ustavi se in gleda Tomaža, ki ga kliče, smejoč se ves srečen da vid svojega »sultana«.

A mladi osliček se ni premaknil niti za korak in je Tomaž gledal s pogledom, kakor da si je žival v svesti svoje plemenite pasme in da hoče gospodarju izkazati svoje preziranje.

Pa tudi tako je osliček ugajal dobrovoljnemu kmetu, ki je držal v eni roki kruh in sira, v drugi pa nož, in pol resno, pol šalivo zaklical:

— No, kaj je »sultan«? Ali ne prideš?

— Ne! se je zdelo, da odgovarja osle.

In gledalo ga je še vedno tako nekam zančljivo. Le sem in tja je prekmilo svojo nepremičnost mramornega kipa in zacepetalo z eno sprednjim nog, cap!

— Ah si slabe volje, »sultan«? vpraša kmet. Ali nisi prijatelj?

In obrne se proč, da se iz srca nasmeje ne da bi ga ta presneti »sultan« videl. Porne košček sira in grizljaj kruha med zobe in ko pojé, zbere velike gube na čelu, kakor da je hud se »brne in piv« z o resno:

— Pojdi sem, »sultan«! Kaj mi nisi prijatelj?

Ose malo pobesi ušesa in pripogne vrat, kakor da bi se hotelo delati bolj pomirno.

— No, tedaj če si, pridi sem! Vidiš ... in pokaže mu košček kruha. — Če prideš, ti ga dam.

»Sultan« napravi tri korake in je pred hlevom. Da bi se maščeval naredi Tomaž od sile resen in jezen obraz in začne zmerjati: pravi da mu ne bo kruha dal in slednjič mu zapre, da ga bo prodal ciganu, in ga psute z »gospodom sultanom«.

Klapouhi osliček se počasi bliža s sklonjenim vratom, kakor da skesano prosi odpuščenja.

Navidez ogorčen se Tomaž zopet obrne proč in se zahablja kakor norčav:

— Šentana žival ti, človek se ti mora smejati!

In odkašljaj se je ker mu je drobtinica kruha občila v grlo.

Medtem se mu je »sultan« čisto približal, tako da se mu je z gobcem dotikal kolen. Tomaž mu jih izmakne in zagodnja, ne da oi se obrni!

— Le poidi! Menš, da te ne poznam? Prav nič več te ne maram, le spravi se!

A vzle temu mu je, kakor bi bilo nečote in v zamisljenosti, pomolil kos kruha, ki je bil najlepši od odrezanega krajca. »Sultan« ga od strani pogleda, previdno dvigne šobo in mu ga iztrga iz roke.

Ženski vestnik

Za kuhinjo

Za dobro krompirjevo juho je potrebno 1 kg krompirja in 3 dkg špeha. Olupljen, dobro zrezan krompir skuha v 2 l vode z jušno zelenjavo. Soli in pridajo kumne. Ko je krompir skuhan, sprži dobro zrezan špeh in čebulo ter polij na juho. Ako nimaš špeha, raztopi dve žlici suhega mleka v malo vode, pridaj moke, dobre prežvrljaj in prilivaj med mešanjem k juhi in jo okusaj. Lahko pa tudi to nadomestiš z dodatkom enega jajca in 1 dkg presnega masla. Če pa sploh nimaš masti, razreži olupljen krompir v kocke in ga skuha v 1 kg v poldrugem litru vode. Pridaj soli, drobno sesekljane čebule, malo majarone, tinjana, limonine lupine in lovorjev list. Juho precedi, krompir pretlači in pridaj nekaj žlic smetane ali nastregaj parmezana.

Ričet je seveda posebno dober, če je »vanj stopila svinjska noga«. Če se ti posreči v pustnem času dobiti kaj prekažene svinjine, priporočamo naslednji recept: 35 dkg ječmenčka, 20 dkg suhega svinjskega mesa in 20 dkg fižola ali fižolice. Svinjsko meso kuhamo prejšnji večer v dva in pol litra vode. Ko je napol kuhano, operemo ječmenček in fižol in ju namočimo v svinjski juhi, potem ko smo odstranili meso. Naslednji dan pristavimo ječmenček s pol čebule in listom žajblja, da se do opoldne skuha. Preden pristavimo ječmenček na mizo, razrežemo suho svinjsko meso na koščke in ga denemo v ječmenček, da se skuha do kraja, nakažemo ričet na mizo.

Pečeni ribji hlebčki so dobrodošli vsem, ki se ne branjajo morskih rib. Sestavine: 30 dkg sušenih skuš, 20 dkg riža, 2 dkg olja in mala čebula. Skuše namakaj 3 do 6 ur, jih dobro iztisni, iztrebi koščice in zmelj z mesoreznicco. Zmleto ribo pari na olju, obenem s sesekljano čebulo, pridaj nato še zrezanega petušilja. To zmes prideni do mehkega skuhanemu rižu. Morda dodaš še eno jajce. Nato oblikuj hlebčke na deski, katero potrosiš z moko. Hlebčke naglo speči na masti ali olju. Postreži s krompirjem in solato.

Drobni nasveti

Za mast je najboljša pološčena posoda, ker ne propušta zraka in zato mast ne postane tako kmalu žaltava. Kdor jo lahko hrani vse leto, je storil dobro, če je zlit na vrh za prst na debelo mlečnega raztopljenega loja. Ta plast zavaruje mast pred zrakom in jo moramo, preden začnemo mast rabiti, pobrati z masti. Posoda z mastjo naj stoji na enakomerni toploti.

Česen se ne sme nikdar predolgo pražiti; dovolj je, če ga le nekoliko popečemo in takoj zalijemo, da se kuha, ker sicer nima jed prijetnega okusa.

Zamaški neprodušno zapro steklenice, če jih najprej položimo za nekaj minut v olje. Če pa je zamašek prevelik in predebel, izrežemo z ostrim nožem primerno velik kos v obliki klina.

— No, sedaj sva pa spet prijatelja! vzklikne Tomaž in se znova na ves glas zahohota.

— Menda nisi pri pravi pameti! zakliče Tomaževa žena z okna.

Tako? Ti sedaj kraješ svojemu gospodarju? vpraša Tomaž oslička in mu zagrozi z roko. — Meni, da sem ti ga hotel dati za južno? Ti tat til... No, sedaj pa poskoči.

Nič ni Tomaža bolj razvedrilo in bolj odškodilo za trud vsega dne, kakor če je »sultan« začel skakati.

Videti si ga moral, kako se je iz srca smejal, ko je osle začelo skakati. Včasih se je »sultan« kakor da ga je pičil gad, spustil v dir po cesti: pri tem je potisnil glavo med sprednje noge in opletal z repom. Kokoši so vse prestrašene z glasnim kokodajskanjem frčale po zraku, kakor da jih je dvignila burja. Ljudje si prihiteli k linam, k oknom, k vratom, da bi videli ta dirindaj. V trenutku je bila cesta polna otrok, ki so dirjali za osletom, ga klicali in podili, kakor da so vsi zblazneli. In če je kak otrok padel, so drugi dreveli čezenj naprej in pred vsemi je švigal »sultan«, ki ga je preganjala vsa vaška otročad.

— »Sultan! Tu sem, »sultan«!

Na mah se je žival ustavila, kakor da ji je počila žila in kmalu jo je obkrožila tropa otrok, a takoj jo je spet znova prišlo, da je, ni bilo mogoče ujeti. Sedaj je dirjalo osle proti domu, hitro kakor huda ura, in Tomaž je moral svariti otroke, naj pazijo, ker je njegov »sultan« vražji, pri tem pa mu je žarel ob raz od veselja.

Drugi pot je »sultan« pohlevno kakor psiček stopal za kako žensko, ki je prišla mimo. Zdač pa je začel okoli nje skakati in brcati, da se je uboga silno prestrašila. »Udari ga, Liza!« je zaklical Tomaž na videz razjarjen in zacepetavši z nogo in vpil: »Sultan! Ali mi prideš takoj nazaj!«

Tako je pogosto

»Pričakujem Vas pri vlaku ob sedmih. Ne jemljite s seboj nobene prtljage. Nočem, da bi Vas tudi najmanjša stvar spominjala pri meni na Vaše prejšnje življenje. Zelim, da stopite v moje življenje brez vsakega spomina, kakor da prej sploh niste živeli. Bogato Vas preskrbim z vsem, ničesar ne boste pogrešali. Uganil bom tudi Vaše najbolj skrite želje, zakaj hočem da bi bili pri meni na vso moč srečni. Pridite!«

Diana je še enkrat preletela pismo. Da pojde. Zapustila bo to trpko, megleno, enolično življenje.

Spominjala se je let, ki jih je preživela s svojim možem S koliko ljubeznijo, s kakšnimi nadami je stopala v zakon, a potem... Mož se je kar naprej ukvarjal s svojimi izumi, zanjo ni imel nikoli niti trenutka. In če mu je to očitala, ji je vselej odgovoril, da je vse to le zanjo, da se izkopljeta iz revščine. In da ji zagotovi lepše življenje. Spočetka je tudi sama upala, toda minevala so leta in nič se ni izpremenilo. Pri tem drugem jo čaka b'aginja. Ljubezen življenje.

Pogledala je na uro, sedla k pisalni mizi in napisala svojemu možu pismo. Položila ga je tako da bi ga mogel takoj opaziti, ko se vrne domov.

In potem je odšla, kakor je želel njen ljubček. Ničesar ni vzela s seboj razen torbice, kakor bi šla na izprehod. In vendar se ni mislila nikoli vrniti.

Na postajo je prišla zgodaj. Vlak pojde čez celo uro. Zdač je stopil nekdo iz množice in korakal proti njej. Bil je njen mož.

»Kaj delaš tu Diana?« je začuden vprašal. Diana je osupnila. Kako je to da je prišel njen mož prav zdaj ko...?

Zbrala je vse moči, toda ni mogla povedati možu resnice.

Za lepoto in zdravje

Glava je odločilna za žensko lepoto. Samo zdravi lasje so lepi in samo lepi lasje ugajajo. Ugajati pa vendar hočejo prav vse Evine hčerke, ali ne? Prvi sivi svit ženskih las še ni povod za vznemirjenje. Skoraj vedno izgine, če lasje peremo v okusni vodi — dva dela vode in en del kisa — ne da bi potem lasje še izplahnil v čisti vodi.

Masaža lasišča je nujno potrebna, ker poživlja krvni obtok in s tem pospešuje rast las. Če so lasje mastni in glava polna prihlaja, je treba lasišče tisti dan, preden lasje umijemo, dobro natreti s finim oljem, da se čez noč z njim prepoji. Suhe lasje pa smemo prati kvečjemu na 14 dni.

Krtačenje las je tako važno, da bi morala zanj vsaka ženska žrtvovati po 20 minut na dan. Krtačenje poživlja krvni obtok in tako pospešuje rast las. In samo po vztrajnem in rednem krtačenju dobe lasje tisti leskeči sijaj, ki napravi žensko glavo tako privlačno in mikavno. Pričnite kar danes!

Lasje se hitro posuše, če si glavo umivamo v dobro kurjenem prostoru in potem lasje sušimo z 2 do 3 pogretnimi brisačami. Brisače je treba vedno iznova ogrevati. Če hodimo z mokrimi lasmi po stanovanju, se lahko prav neprijetno prehladimo.

Če je »sultan« zagledal kakega psa se mu je bliža počasi in s povešenimi uhlji. Pes je zarenčal in pokazal zobe, a »sultan« se ga ni ustrašil in mu se še bliže, kakor bi mu hotel predlagati, da bodita prijatelja. Pes pa o tem ni maral nič vedeti. Ljuto je zalajal in se pripravljal, da ga od zadaj naskoči in mu zasadi zobe v bedro. A »sultan« ga je prehitel in mu dal tako brco, da je kužek otožno zatušil in se spustil v divji beg.

Tomaž se je zadovoljno zasmejal in zaklical: »Tiš si, sultan, tiš!«

In kadar ga je spravljal v hlev, ga je ljubeznivo potepljal po plečih, rekoč: »Nihče ga nima denarja da bi mi te odkupil!«

Nikdar Tomaž ni legel spat, ne da bi šel prej še enkrat v hlev pogledat svojega »sultana«, v eni roki z lesčerbo, v drugi pa s peharjem ovsca. Večkrat je toliko časa zamaknjeno gledal, kako »sultan« hlastno zobje oves, da je morala Jožefa, Tomaževa žena, psoati vmes:

— Tomaž! Ali ne prideš spat? Glej, kako pozno je žel!

Če se je Tomaž potem ločil od svojega ljubljence in mu zaklical: »Dobro spi!« si je tako živahno predstavljaj bajne čase, ko so z repom živali še govorile, da je bil skoraj ozlovoljen, ker mu »sultan« ni odgovoril:

— Lahko noč!

Vrag, ki ima svoje kremplje povsod, jih je imel nekega dne tudi pri »sultanu«. Ko pride Tomaž nekoč na vse zgodaj v hlev, »sultana« ni bilo nikjer. Ves otrepel od strahu Tomaž gleda in gleda, a hlev je bil prazen.

— Jožefa! Jožefa! je jel klicati pred hišo.

Žena prihitela prestrašena k oknu.

»Anica mi je brzojavila, da se daues pripelje,« je odgovorila. »Veš, moja prijateljica iz zavoda. Ze strašno dolgo se nisva videli, in zato me je prosila, naj pridem k vlaku.«

»To je pa dobro,« se je razveselil mož. »Kakor da je hotela usoda, da se čimprej snidem s teboj in ti povem veselo novico, Diana, bogata sva. Posrečilo se mi je prodati enega svojih izumov za takšno vsoto, da bova lahko do smrti brezskrbno živela. Pravkar sem spremlil podjetnika, s katerim sem podpisal pogodbo. Odslej ti ne bo treba več sedeti doma in hoditi v obleki, ki je že davno iz mode! Boš videla, ljubica, kako bo najino življenje vse drugačno!«

Diana se je zavrtilo v glavi. Sedla sta v taksi in njen mož ji je vso pot delal načrte kakor srečen otrok. Niti opazil ni, kako molčeca je njegova žena.

In Diana je bilo tako čudno. Strašno se je sramovala. Brez besede je hotela zapustiti tega moža, ki je res delal samo zanjo. Zdaj je čutila, da je res vedno ljubila svojega moža in da jo je vlekel k drugemu le bogastvo in »veliko življenje«. Kolika sreča, da lahko še vse popravi! Njen mož ne sme nikoli zvedeti, kakšno izdajo mu je snovala.

Ko sta prišla domov, je vzel mož v roko pripravljeno pismo.

»Kaj je to?«

Diana mu je vzela pismo iz roke.

»Nič! Napsala sem ti, da sem šla Anici naproti, da bi te ne skrbelo kje sem, ko bi prišel prej domov kakor jaz.«

In sramujoča se v dno duše je raztrgala pismo. V očeh so se ji zalesketale solze — ne solze žalosti, ampak sreče.

Ivana Fedorova

Kaj vam svetuje zeliščar?

Pomaranče. Cvetje, plodovi, olupki in listje se uporabljajo v najrazličnejše zdravniške namene. V njih je krepilno eterično olje, ki pospešuje delovanje želodca. Tega olja je največ v olupkih zrelih pomaranč. Pomaranče spadajo med najbolj zdravo sadje, zlasti ker obsegajo veliko količino vitaminov. Začnite vsak dan s pomarančo, pa boste videli, kako se boste dobro počutili!

Poprova meta. Listi te rastline se uporabljajo za zdravljenje proti krčem, motnjam v prebavi in vselej kadar gre za poživljenje delovanja žil in za pomirjenje živcev. Ta čaj je dober tudi pri vetrovih in glavobolu, čisti kožo in miri bolečine. Pijmo ga zjutraj in zvečer. Meta v prostem mleku prežene krčevite bolečine v trebuhu. Če nas boli glava, si privežimo nekaj svežih listov na sence.

Rutica. Čaj iz rutice krepi živce, koristi pri pritisku krvi v glavo, pri omotici, pri kataru v vratu pri krčih i. dr. Uporabljamo ga tudi za grgranje, zlasti kadar smo prehlajeni.

Smokve so zelo redilne in mirijo razdražene sluznice, dihal, čreva in sečne (scalne) organe. Z zvrčkom smokve je dobro grgrati pri vnetju grla. Obkladki s smokvami, skuhanimi v mleku pospešujejo gnojitev raznih tvorov.

— Ali veš, da so mi »sultana« ukradli?

— Kaj so ti ukradli? vpraša Jožefa osupla.

— »Sultana!« Le pridi gledat, da so mi ga res ukradli!

Z Jožeto priteče tudi Mane v sami srajci in vsi trije so začeli vpiti pred praznim hlevom: — Primita tatu! Primita tatu!

Župan, ki je prihitel ves zaspan, je takoj vse potrebno ukrenil, da pridejo »sultani« in njegovemu tatu na sled.

Toda bilo je zaman! Odposlanci so se vračali drug za drugim, a niso mogli pobitemu Tomažu drugega sporočiti kakor:

— Nič!

II.

Bilo je dve leti pozneje, zvečer ob žetvi. V daljavi se je nad gorskimi grebeni svetlil zrak, pozlačen z zahajajočim soncem. Na obzorju so posamezni veliki oblaki, žareli kakor razbeljeno železo; visoko na nebu pa so beli oblaki, podobni velikim snežinkam, prekinjali enakomernost temno modrega ozračja. Izpod bližnjega drevja so se videle strehe vaških hiš in beli zvonik cerkve.

Veliko občinsko gumnišče je sedaj na večer bilo podobno tvornici, v kateri počiva delo. Zetev se je že bližala koncu, kvečjemu še en teden je bilo treba, da se spravi vse s polja. Pri kopicah so počivali mladiči, izmučeni od napornega dela, ožgani od sonca, ki je ves dan neprestano pripekalo; rokave so imeli zavahane in prsi razgaljene, da se malo oddahnejo v večernem hladu. Zdelo se je, ko da so utrjeni tuči cepci, ki so ves dan mlatili in lopate, ki so neprenehoma premetavale zrna. Tu in tam so stale vreče, do vrha napolnjene z žitom. Malo bolj v stran čakajo že veliki vozovi, da nalože na nje slamo, ki jo pravkar čistijo, ker je zapihala sapica. Na drugih

Taka je usoda indijskih deklet

Štirinajst dni plovbe od Evrope do Bombaja. Štirinajst dni... Ko stopite v Indijo, se vam zdi, da ste na čudežnem stroju preleteli štirinajst stoletij. In če greste še dalje do pustinje Rajputanija, do nepredirne džungle Asamaja, če pridete do kašmirskih gozdov, do madraskih rek, ki jih oblika sonce, se vam zdi razdalja, ki vas loči med mlado Evropo in to staro Azijo, še neizmerno večja. Čisto nov svet je to, svet, ki si ga nismo mogli nikoli misliti in ki ga ne more doumeti nihče, noben tujec, čeprav živi v teh krajih dolgo dobo. Zdi se nam, kakor bi bili na nekem tujem planetu.

Po svetu sem spoznal najčudovitejše kraje, pravi francoski pisatelj Edmond Demaitre. Taboril sem v eskimskih kočah, prenočeval v stepah, obiskal ljudožerce in lovce lobanj, hodil sem po Hitlerjevi Nemčiji in po sovjetski Mongoliji, a nič tega, kar sem videl po najbolj eksotičnih krajih. Ne bom govoril o kastah, o svetistihi, o bedi ulic in njihovem bogastvu, o lepoti pokrajin, o krvi in njihovem bogastvu, o lepoti pokrajin, o krvi in njihovem bogastvu, o lepoti pokrajin, o krvi in njihovem bogastvu.

Iz kaste parij, nedotakljivih, izhajajo »dhal«, indske babice. Ena izmed njih stopi k Indu, stoječemu pred tistim delom hiše, ki je namenjen ženam. Reče mu: »Deklica je!« Možu se zmračí obraz; gre za babico, ki je stopila do gnoja svete krave za »očiščevanje«. Potem vstane »dhal« in se vrne v hišo k mladi materi, ki se še zmerom zviha v bolečinah. Zraven nje sedi neka druga ženska in povija otroka, ki je dobil ime Bamala, kar bi se reklo »čista«.

Če bi bil novorojenček deček, bi oče babico bogato obdaroval, skilcal bi vse svoje prijatelje in napravil pojedino. Zdaj pa ni darov, in babica mora oditi iz hiše pri zadnjih vratih...

V Indiji umre na leto dva milijona otrok, ki ne živijo niti po štiri mesece. Od teh dveh milijonov jih umre štirideset odstotkov že nekaj dni po rojstvu, ostali pa v naslednjih tednih. Pri tem je značilno, da je med njimi največ deklic... Dečki so močnejši — pa tudi manj strupenega hašiša jim dajejo. Z dekleti delajo prav malo okolnosti. »To je naša domača politika, da se rešimo nepotrebnih potomcev«, je dejal neki radža indskemu uradniku, ki ga je vprašal po vzroku umiranja otrok. Radže so hodili na angleška vseučilišča, pa se jim zdi to prav in pošteno. Pomislite, kakršnega mnenja morajo biti šele bramani in še nižji ljudje, ki ne znajo ne brati, ne pisati!

Recimo, da oče ni zastupil Bamale v prvih dneh življenja. Živela je skupaj s svojo materjo in drugimi očetovimi ženami, z brati in sestrami in živino. Recimo tudi, da ni podlegla nalezljivim boleznim, ki uničujejo Inde. Recimo tudi, da je oče ni dal že v zgodnji mladosti v sveti hram boga šive, kjer vzgajajo bramani dekletca do desetega leta za »devadase« — služabnice

božje. Če je imela nesrečo, da se je rodila v kasti parij, bo to ostala vse življenje. Sestav kast ne pozna izjem in povišanj. V Indiji živi rod zločincev, ki ropajo in prodajajo dekleta. V Gurkhasu in v Radžputani je malo žensk, in tam plačujejo zanje lepe denarje. Ti zločinci ropajo dekleta na jugu in jih potem prodajajo na sever bogatinom. Časih ugrabijo še očete z njimi in jih prodajo za sužnje. Angleži te rope zasledujejo, toda ne tako zelo, kakor bi bilo potrebno, ker se pač boje vznemirjati narod, ki ga težko krote.

V Indiji imajo zakon, ki prepoveduje moštir deklet pred štirinajstim letom. Zakon je bil sprejet po hudih bojih v zbornicah. Takrat so pravili Indijci, da uničujejo Angleži njih najsvetejšo tradicijo... Zakon je bil nazadnje le izglasovan, toda ostal je samo na papirju. Po Indiji je na stotine devetletnih in desetletnih mater. Povsod po ulicah jih lahko srečate.

Ko je Bamala doživela osem ali devet let, je stopil nekega dne v hišo brahmin in jo odvedel k sosedu, ki je imel dvanaestletnega sina. Čez nekaj ji je rekel oče: »Bamala, jutri se boš omožila. Bodi blagoslovljena v imenu šivovena!« Če je oče musliman, se obred izpremeni samo toliko, da ji reče, naj bo blagoslovljena v imenu Alahovem.

Na drugi dan se je Bamala omožila. Štiri in dvajset tednov pozneje je ležala vsa onemogla v bolnišnici in zdravnik ji je ves krvav reševal življenje. Zunan pred bolnišnico pa je preklinjal njen mož, da so mu preleteli belci, »feringhi«, ukradli ženo...

In tako poteka življenje Bamale dalje. Možu, ki je še sam skoraj otrok, rodeva otroke, in ti otroci so slabotni, že ob rojstvu smrti zapisani. In vseh teh Indov je tri sto milijonov... In delati mora kakor črna živina. Sužnja je svojega moža, ki je tudi suženj, in otroci bodo spet sužnji.

A če je bila Bamala iz višje kaste, je bilo njeno življenje čisto drugačno. Prav tako zgodaj so jo omožili. Prišla je v harem, kjer je bila izročena na milost in nemilost možu, drugim ženam in hinavskim evnuhom. Ni ji bilo treba delati. Toda njeno življenje je bilo zapravljeno. Za zidovi je morala v brezdelju hirati in sveta ni videla. Zakrivali je morala obraz, da je hranila svojo lepoto samo za moža. Šele ko je lepota zvenela, je lahko odločila zagrinjalo...

Najstrašnejša navada v Indiji je bila nekoč ta, da je morala žena slediti svojemu možu v smrt. Ni še dolgo, ko so v zdaj kulturnih krajih sežigali vdove. Tam v džunglah je ta običaj še dandanes v veljavi. Drugače je vdova sirota. Nobenih pravic nima, nobenega dohodka. Samo troje ji ostane: potepuštvu, beračenju ali pa počasno odmiranje v nezdruživih »domovih vdov«. Ti domovi so bili ustanovljeni pred desetletji. Maharadžje so jih vzdrževali, da bi obvarovali vdove vlaču-

ganja, toda tisti, ki Indijo poznajo pravijo, da je kaj žalostno v teh domovih.

In potem je Bamala umrla. V osemnajstem, dvajsetem letu. Tako je umrlo že na stotine, milijone Bamal...

PO SVETU

× **Požar, ki traja že 59 let.** Ze leta 1884. je v ameriškem premogovniku v Hockingtalu izbruhnil velik podzemski požar, ki pa ga vse do danes še ni bilo mogoče pogasiti. Računajo, da je ta požar doslej požrl že kakšnih 28 milijonov ton premoga. Kljub vsem prizadevanjem v zadnjih desetletjih ognja ni bilo mogoče udušiti. Rudarski strokovnjaki pa zdaj trdno upajo, da bodo ta podzemski požar, ki divja že celih 59 let, zadušili s pomočjo nekega plina in kemičnih snovi.

× **Zakaj »Črno« morje?** Po čem je Črno morje dobilo svoje ime? Odgovor je nagel in zanesljivo pravilen: po motni, temni barvi svojih voda, ki so zato takšne, ker vsebujejo v primeri z drugimi morji na svetu zelo malo soli. V Črnem morju je troje vodnih plasti, ki leže druga na drugi. Vrhnja plast, ki sega komaj kakšnih 15 m v globino, tvori skoraj izključno le rečna voda. Plast, ki leži pod njo, je prav malo slana in jo tvori voda, ki priteka v Črno morje spomladi, ko se v Rusiji tali led in nastajajo velike povodnji. Tretja, spodnja plast vode v Črnem morju, vsebuje zelo malo kisika, nasprotno pa ima zelo visok odstotek žveplovodika, ki ga proizvajajo neštete bakterije, edina živa bitja, ki žive v črnemorskih globinah. Tam ni kakšnih morskih pošasti, pa tudi ribe so zelo redke. Omenjene tri vodne plasti dajejo temu morju svojsveno, nekam čudno temno barvo in vprav temu dolguje Črno morje svoje ime.

× **Slepota je ozdravljiva.** Nemško zdravniško glasilo je poročalo v eni svojih zadnjih števil o velikih uspehih, ki jih je na polju zdravilstva zadnje čase dosegel prof. Wegner. Mož je namreč začel delati drzne poskuse, kako presaditi roženico iz očesa bolnika, ki je pravkar umrl, v oko slepca. Prof. Wegner je doslej naredil že 20 takšnih poskusov in pravijo, da se samo trije niso posrečili. Najlepše so take operacije uspeli v tistih primerih, ko je prof. Wegner vzel roženico iz očesa kakšnemu zelo staremu človeku, starčku nad 80 let. Zdravljenje je bilo v takšnih primerih sicer nekoliko počasnejše in je bilo treba več časa, da je slepec s tujo roženico v očesu spet spregledal, a je bilo kljub temu še najbolj zanesljivo in uspešno.

× **Sedanja vojna »štorklje« ni oplašila.** V prvi svetovni vojni se je sprico izrednih razmer število porok zmanjšalo za okrog 900.000, število rojstev pa kar za 3.5 milijona. Temu je treba prišteti še 2 milijona padlih vojakov ter okrog

voznih so že nakopičene s žitom napolnjene vrče. Ko potegnejo pred vozove vpreženi orjaški volji, zaškripljejo kolca pod ogromno težo.

Pred gumničem so delavke veselo zapele, ko so zadnje žito obilne Tomaževe žetve spravile v vrče.

— Dobra letina, oče Tomaž! so rekli sosede —

— Seveda! Recite rajši: mnogo slame, malo zrnja.

In neumorno je z zavihanimi rokavi hodil Tomaž sem in tja ter dajal potrebna naročila.

— Ti, pogledj, tu leži še ena vreča! Da mi ne pustite kaj zrnja po tleh! In pazite, da česa ne pozabite tu! Tukaj ležijo še cepci in tam lopate! Marjeta! Kje je mernik? A, tu na vozu, je že prav.

Imel je oči povsod in vse je naganjal in jih svaril, naj ne spijo stoje.

— Lej ga! Ti, ki tako poleš, ali ne vidiš lopate? Pripravi se, če mi jo pustiš tukaj! Kaj pa to dela tu na tleh? Pazi, kaj počenjaš! Kako so te vreče zavezane?

Hlapec, ki se je pravkar odpraviljal z vozom proti domu, je vprašal, ali je še kaj treba.

— Ne, hlapec, greš. Pa naroči doma, naj večerjo kmalu pripravijo. In da volov ne boš naganjal, voz je težek, naj gredo počasi.

Ko kolesa zaškripljejo, zavpije Tomaž za njim: — Dobro bi bilo malo odložiti in volji morajo potem na pašo.

A hlapec je pokazal na dve polni vreči, ki sta še ležali na tleh, in je vprašal, ali bo treba priti po nji.

— Ni treba, jih bomo že spravili domov.

In potem je Tomaž omenil svojim ljudem, da dobro ve, kdo je nosil te dve vreči, oni pa da tega ne vedo.

— Teda ne uganete, kdo je bil? To je bil »sul-

ta... in takrat je bila žetev še veliko boljša.

Ljudje so se smejali in so dejali, da oče Tomaž ne more pozabiti svojega »sultana«.

V tem trenutku vzklikne Tomaž: »O!« In v tem vzkliku je bilo izraženo skrajno presenečenje. Vsi se ozrejo v smer, kamor je gledal Tomaž, in kaj je bilo? Na potu, ki je držal ne daleč od tod mimo, je nekdo jahal na oslu.

— Ali ne vidiš? vpraša Tomaž ves blede. Če to ni »sultan«, se dam takoj obesiti.

Ljudje so se spomnili: bela liša na čelu in na desnem ramenu.

— Prav gotovo je! In ta človek je tisti, ki mi ga je ukradel!

Zaviha si rokave še više, si pljune v roke, zgrabi veliko lopato in se spusti v tek proti potu.

Delavke zaženejo krik: — Ubil ga bo! Prav gotovo ga ubije! O, ta nesreča! Pomagajte! Ne bo ga pustil živeti! Na pomoč!

Moški so leteli za njim, od vseh strani so prihiteli ljudje, psi so začeli lajati.

— Za božjo voljo, Tomaž, zgodila se bo nesreča, pustite ga! — so kričali in ga obkolili.

— Kakšna nesreča? Koga naj pustim? Proč! Če me ne pustite, tudi vam zdrobim rebra! Proč, pravim!

In srdito odrine okoli stoječe, ki so ga skušali pomiriti.

— Vidite, oče Tomaž...

— Nič ne vidim in tudi nočem nič videti! Proč!

In kakor burja se zakadi proti potu.

— Dol! — zavpije — vi ste tat!

— Kaj sem?

— Tat! To osle je moj! Ubijem vas, lopov, da boste kakor pes tu obležali!

In sredi med razburjeno množico je držal z levico osla za vajet, z desnico pa grozeče dvig-

njeno lopato ter je kričal, naj ga pustijo, ker drugače vse pobije.

Začel se je prepri in psolve so frčale sem in tja.

— Saj sem vam že rekel, da ste tat!

— Tat boste vi! — odvrne jezdec, ki je že skočil na tla in preteč dvignil pest. — Če mi še enkrat kaj takega rečete, vas pobijem.

Prestrašene so nekatere ženske s sklenjenimi rokami hitele k bližnji kapelici, da bi ondaj molile za srečen izid. Tomaž se je ves tresel od jeze, obraz se mu je zategnil in bele pene so mu stopile na ustnice. Nazadnje se je mozem posrečilo, iztrgati mu lopato iz rok, a še vedno je srdito mahal z roko okoli sebe.

Neznanec se je obrnil od mož, ki so stali v njegovi bližini, in se začel opravičevati, češ, da je osla kupil od ciganov in ni mogel vedeti, da so ga ukradli.

— Vidiš, Tomaž! — so se nekateri oglasili, — mož ni kriv, kupil je osla v dobri veri, ničesar mu ne moreš očitati.

— Laže se! zavpije Tomaž še bolj razkačen. —

— Da se jaz lažem? — vpraša neznanec razjarjen.

— Kakor jud! — mu zabrusi Tomaž v obraz.

Hoteč mu dokazati, da ne ravna prav, mu reče, da se brez dokazov ne sme nihče obsoditi in da se to tudi njemu ne spodobi. Na to se Tomaž malo pomiri in pravi, da se hoče zlepa poravnati. S srajčnim rokavom si obriše pot s čela in pristavi, ko da bi se hotel opravičiti: — Pamet sem izgubil.

Nato izjavi, da je pripravljen poravnati se, a to le s pogojem, da se osel izpusti in da potem sam odloči...

— Ali sprejmete ta pogoj?

— Kakšen pogoj?

800.000 žrtev med civilnim prebivalstvom zaradi pomanjkanja. Zato res ne bi bilo čudno, če so se tako, v začetku sedanje vojne nekateri s strahom spraševali, kakšne bodo šele posledice, ki jih bo v tem oziru zapustila sedanja svetovna vojna. Strah pred ogromnimi žrtvami bodisi na bojiščih samih ali pa v zaledju je bil res upravičen sprčo tako številnih najsodobnejših in od sil izpopolnjenih vrst orožja. Vendar pa se je izkazalo, da tako velika črnoglednost na tem polju le ni bila na mestu. Kakor namreč piše dopisnik »CE« iz Berlina, je bilo do srede 1942 samo v Nemčiji 330.000 porok. Ta številka je dosti večja, kakor pa so jo dosegli n. pr. v letu 1910-11. Sredi leta 1917 pa se je število porok v primeru s tistimi v mirnih časih že zmanjšalo kar za 582.000. V sedanji vojni je število rojstev zelo malo padlo, in sicer konec lanskega leta komaj za 105.000. Dočim se je samo v letu 1915, rodilo poldrugi milijon otrok manj, kakor v prejšnjih mirnih letih.

× 1000 otrok je imel Največ potomcev je imel nedvomno sultan Mulej Ismail, ki je vladal v Maroku od 1672 do 1727. Imel je namreč tisoč otrok. Toliko jih je bilo mogoče dokazati, imel jih je pa najbrž še več. Vsakih 17 dni se mu je baje rodil otrok, seveda je imel tudi primerno število žen, odnosno ljubic v haremu.

× Za umor — poroka! Morilce kaznujejo skoraj v vseh državah s smrtjo, samo nekatera afriška zamorska plemena imajo za umor kaj čudno kazen. Morilce prisilijo nadomestiti uničeno človeško življenje. Poročiti se mora z vdovo ali sestro svoje žrtve in živeti tako dolgo z njo, da dobi otroka.

× Pogrevanje jedi ni priporočljivo. Nemški strokovnjaki so na podlagi ponovnih izkušenj ugotovili, da imajo pogrele jedi dosti manj vitaminov, kakor pa sveže kuhane. Tako so na primer natančno dognali, da pogreto kuhano sočivje v pol ure izgubi do 27 odstotkov vitamina C ter 13 odstotkov vitamina B. Če pa sočivje še bolj pogrevamo, je izguba vitaminov še večja. Če takšne jedi pustimo 8 ur pri temperaturi, kakršna navadno vlada v kuhinji, se vitamina C izgubi celih 70 odstotkov, vitamina B pa 10, če pa kuhano sočivje damo še gorko v posodo, ki drži toploto, se v 8 urah izgubi samo 1 odstotek vitamina C in 26 odstotkov vitamina B. V ledenici gre v istem času vitamina C v izgubo 38, vitamina B pa 4 odstotke. Če pa takšne jedi držimo nekaj časa v ledenici, potem pa jih hitro segrevamo, sta odgovarjajoči izgubi 30, oziroma 15 odstotkov. Tudi če kuhano sočivje še tako dobro zapremo v posodo, ne moremo preprečiti, da se ne bi izgubilo mnogo omenjenih dveh važnih vitaminov.

× Z žico šivajo rane. Iz Stockholma poročajo, da so švedski zdravniki pred nedavnimi začeli uporabljati pri operacijah bolnikov, to se pravi pri šivanju ran, tanko kovinasto žico, ki ne zarjavi. Takšnega »kovinastega sukanca« se poslužujejo z velikim uspehom. V zvezi s tem bi bilo morda zanimivo omeniti, da je že leta 1620, torej še pred 323 leti, neki zdravnik priporočal za kirurške operacije kovinasto nit.

— Saj sem že rekel! Izpustite osla! Ali razumete? In potem naj to velja, kamor se obrne. Ako steče nazaj, od koder ste vi prišli, potem je osel vaš.

— In če se obrne proti vasi, potem je Tomažev, — se oglasi eden izmed mož.

— Tako je! Ste tedaj zadovoljni s tem pogojem? Povejte, ali ste?

Neznanec ni imel nobenega pomisleka, da ne bi sprejel ponudbe. Osle se je tako branilo iti iz hleva, da se mu je zdelo povsem nemogoče, da bi šlo proti vasi.

— Vam povem, da se bo žival obrnila in nazaj tekla, — je dejal.

— Tem bolje za vas! A to bomo šele videli, kam se bo obrnila, — odvrne Tomaž in vpraša: — Tedaj ste za pogoj?

— Da, sem! Zakaj mislite, da bi ne bil? — pravi neznanec prepričan, da se stvar zanj ugodno izteče. — Torej: zakličem ena, dve tri in na tri izpustim vajet.

— Že je zini, da bi rekel: ena, ko Tomaž zakliče: — Stojte! Malo morate še počakati, da oslička nekoliko pobožam.

In začne teplejši žival po plečih, po vratu in po prsih, ter se postavi pred njo, da ga spozna.

Potem pa kar zakliče: — »Sultan! No, »sultan!«

Osle se strese in pozorno dvigne ušesi, ko da se je zbudil v njem spomin na to skoraj že pozabljeno ime.

— Ha! Ha! — se Tomaž zadovoljno zasmeje.

— Proti vasi bo stekel, ne nazaj. Tako bo, hahaha! Nato stopi na stran in čaka... Skrajna nestrpnost se je polastila vseh navzočih, Tomaž si je začel gristi nohte.

— Kaj pa še čakate? — vpraša.

Nato zakliče neznanec: — Ena!

Tomaž začuti kurjo polt po hrbtu, nemirno

SMEŠNICE

MEDENI TEDNI

»O, Janez, kaj je še na svetu razen ljubezni?«
»Nič, srček, nič! Čakaj, kaj pa je danes za kosilo?«

NI IZGOVORIL DO KONCA

»Kako ste prišli v ječo?«
»Kihnil sem.«
»No, za to vendar ni ječa!«
»...in nočni čuvaj se je prebudil!...«

RADIKALNO SREDSTVO

Pijanec: »Kako ste se mogli odvaditi pijači?«
»No... poslednjič, ko sem se napil, sem se seznanil s svojo sedanjo ženo.«

TASCA

»Jože, tu imaš 10 lir, pa pojdi na kolodvor po svojo taščo.«
»Kaj pa če se ne pripelje?«
»Potem ti dam še deset lir.«

NAJHUJŠE

»Vaša tašča je resno bolna. Pripravljeni morate biti na najhujše.«
»Ali hočete s tem reči, da bo umrla ali da bo ozdravela?«

VESTEN STRAZNIK

»V tej obleki se tu ne smete kopati!«
»Ampak gospod župan mi je dal ustno dovoljenje.«
»Prosim, pokažite mi to dovoljenje!«

cepeta in si vtakne palec desne roke med stisnjene zobe...

— Dve!

— V božjem imenu! — zašepeta Tomaž in ne hote zatisne oči na vso moč.

— Tri!

Dvigne se nepopisno krčanje, vsi ploskajo in kličejo »živijo!« Tomaž je zmagal in vsi so mu hiteli stiskati roko.

— Živijo Tomaž! Živijo »sultan!« To je Tomažev osel!

— To je Tomažev prijatelj, morate reči! — je popravil Tomaž. — Imam jih dvonogih, ki pa mi niso tako verni...

— O, Tomaž! — ugovarjajo nekateri

— Saj nisem imel vas v mislih, to sem samo tako omenil. Prav gotovo nisem mislil na vas. In smejal se je iz srca, dočim je »sultan« dirjal proti vasi, dvigajoč cele oblake prahu.

— Pa brez zamere! — pravi Tomaž neznanu in mu v slovo prijazno stisne roko, potem pa hajdi za »sultanom«.

Ko pride Tomaž upehan in ves v potu sam s seboj veselo govoreč domov, je »sultan« že stal pred hlevom in nestrpno cepetal.

— Pridite gledat! — je klical Tomaž sosedom.

— Tone! Meta! Pridite gledat!

Sosedje so prišli k oknom in vprašali, ali gori.

— Kaj bo gorelo! »Sultan« je prišel! Jožefa, Jožefa! »Sultan« je zopet tu, ta paglavec! Pojdi no sem!

Tomaž je bil ves iz sebe, vsakega je objel in poljubil, kdor mu je prišel nasproti; pa saj ni bilo čudno, ker je našel zaklad, ki ga je imel že za izgubljenega. — Jožefa, ki ga je videla z okna, se je pokrižala in se vprašala, ali je mož zblaznel...

— Po vreči pojdeš, »sultan!« Sta samo dve. Jožefa! Slišiš? Prinesi veliko steklenico vina, ki

Križanka

Vodoravno: 1. del živalskega telesa, 4. predmet, ki ga postaviš pri fiziču, 6. označba za indijskega kneza, 8. očetov oče, 9. žival (simbol strahopetnosti), 11. dva enaka predmeta v eni besedi, 12. pritrdilo tujemu mišljenju, 13. druga beseda za silo, 15. balkanska mera, 16. narodni glasbeni instrument, 17. označba svoječasnega močnega vladarja, 18. latinski pozdrav.

— Navpično: 2. število, 3. označba za samouka, ki opravlja zdravniške posle, 4. ime psa, 5. predlog, 7. naslov določenih turških uradnikov, ki upravljajo manjše kraje (običajna beseda, a se v tem primeru potrebuje varianta, ki ima le tretjo črko drugačno), 9. beseda za obilico razpoložljivega blaga, 10. svetišče, 14. priljubljena pesniška beseda, kadar pesnika omamija kakšen vtis, 15. slavnostna pesem.

* * *

RESITEV ZADNJE KRIŽANKE

Vodoravno: 1. kaj; 4. Oka; 5. los; 6. leto; 9. toča; 13. lvc; 14. kad; 15. mapa; 17. Sora; 18. zel; 20. ura; 21. rak. — Navpično: 1. kolo; 2. ako; 3. last; 6. Lim; 7. Eva; 8. top; 10. oko; 11. čar; 12. Ada; 16. azur; 17. slak; 19. era.

MALI OGLASI

DESKE

vseh vrst, okrogel trd les, posamezne vagone ponudite z navedbo cene na oglasni oddelek »Domovine« pod šifro »Izvoz« D-103-I

LUČI

nimate. Kako pridete do luči? Pišite na naslov: Josip Otrin, Rakek 18. D-104-I